

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

МАГІСТРА

**на тему: «ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС: ЗМІСТ ТА
НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ»**

Виконав:

здобувач вищої освіти 2-го курсу, групи УВ-61
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

ОПП «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Вовк Єгор Сергійович

Керівник:

канд. екон. наук, доцент,

Чернишова Лариса Олексіївна

Рецензент:

канд. наук з держ. упр., доцент

Гришина Наталія Михайлівна

ХАРКІВ – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС....	9
1.1. Феномен інтеррегіоналізму в теорії міжнародних відносин	9
1.2. Сутність інтеррегіональної політики в контексті регіоналізму та децентралізації.....	16
1.3. Інтеррегіональна політика як складова зовнішньополітичної стратегії ЄС	19
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС .	26
2.1. Азійський напрям інтеррегіональної політики ЄС.....	26
2.2. Латиноамериканський напрям інтеррегіональної політики ЄС.....	38
2.3. Африканський напрям інтеррегіональної політики ЄС	49
Висновки до розділу 2	59
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	61
3.1. Оцінка ефективності інтеррегіональних програм ЄС	61
3.2. Проблеми, що сповільнюють розвиток інтеррегіональної політики ЄС	64
3.3. Напрями удосконалення сучасної інтеррегіональної політики ЄС	70
Висновки до розділу 3	73
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ВСТУП

Актуальність теми. Інтеррегіональна політика Європейського Союзу дійсно важлива в сучасних умовах і викликах, таких як міжрегіональна економічна нерівність, кліматичні зміни, демографічні процеси та міграція. Зокрема, різний рівень соціально-економічного розвитку регіонів країн-членів ЄС може стати бар'єром для подальшої інтеграції Союзу та посилення його конкурентних позицій у світі. У наш час є тенденція, що одні регіони показують високі показники зростання, а інші залишаються в зоні відставання. Це стає причиною соціальної напруги та становить загрозу політичній стабільності.

Значна частина країн, зокрема східноєвропейських, стикаються з інфраструктурними проблемами, високим рівнем безробіття та низьким рівнем життя порівняно з більш розвиненими регіонами Західної Європи. Це робить регіональну політику ЄС критично важливою для подолання цих диспропорцій. Інтеррегіональна політика спрямована на забезпечення справедливого розподілу ресурсів, підтримку розвитку інфраструктури, інновацій та освіти в менш розвинених регіонах.

Актуальність цієї теми також зумовлена посиленням євроінтеграційних процесів, зокрема, впливом інтеррегіональної політики на країни, які планують вступ до ЄС. При інтеграції нових членів треба враховувати їхні регіональні особливості і гармонізацію їхніх економічних структур із загальними стандартами Союзу. Таким чином, інтеррегіональна політика сприяє внутрішньому згуртуванню країн-членів, а також допомагає адаптації нових партнерів до європейського економічного простору.

В сучасних умовах інтеррегіональна політика ЄС виступає важливим інструментом, що забезпечує рівномірний розвиток регіонів, створює передумови для економічної стабільності та соціальної згуртованості.

Тема інтеррегіональної політики Європейського Союзу є предметом активного дослідження як українськими, так і зарубіжними науковцями. Протягом останніх десятиліть було сформовано ґрунтовну наукову базу, що

охоплює різні аспекти політики регіонального розвитку, інтеррегіональної співпраці та економічної згуртованості ЄС.

Зарубіжні науковці приділяють значну увагу механізмам і інструментам інтеррегіональної політики ЄС. Джон Бахтлер зосереджується на оцінці ефективності регіональних фондів, зокрема Європейського фонду регіонального розвитку, а Пітер Макканн наголошує на значенні інноваційної політики та розвитку інфраструктури для підвищення конкурентоспроможності регіонів. Окрім згаданих, аналізом цієї теми займались: К. Гюнтер, М. Локкінг, С. Боффа, А. Фальк, Дж. Періклі, Фр. Шеллі.

В Україні тема регіональної політики ЄС також є предметом значної наукової уваги. Віктор Чужиков аналізує механізми реалізації європейської регіональної політики, Тетяна Краснопольська досліджує адаптацію європейського досвіду до національних стратегій. Серед українських дослідників також варто відзначити: О. Бойко, Н. Мікулу, І. Смаля, та В. Дорошенко.

Як на українському, так і на зарубіжному рівні, дослідження інтеррегіональної політики ЄС зосереджуються на кількох ключових напрямках: аналізі впливу фондів ЄС на економічне вирівнювання регіонів, дослідженні інноваційної політики та її ролі у розвитку регіонів, а також соціальних аспектах політики згуртованості. Водночас зростає інтерес до тематики сталого розвитку, екологічної політики в контексті інтеррегіонального співробітництва та впливу глобальних викликів, таких як пандемії та військові конфлікти.

Загалом, наукові дослідження надають широкий спектр підходів до вивчення інтеррегіональної політики ЄС.

Мета та завдання роботи. Мета дослідження полягає у виокремленні основних напрямів і проблем реалізації інтеррегіональної політики Європейського Союзу та визначенні її ефективності в сучасних умовах.

З огляду на мету роботи, визначені наступні завдання:

- розкрити феномен інтеррегіоналізму в теорії міжнародних відносин;
- визначити сутність інтеррегіональної політики в контексті регіоналізму та децентралізації;

- з'ясувати особливості інтеррегіональної політики як складової зовнішньополітичної стратегії ЄС;
- розглянути азійський, латиноамериканський та африканський напрями інтеррегіональної політики ЄС;
- оцінити ефективність інтеррегіональних програм ЄС;
- виокремити основні проблеми, що сповільнюють розвиток інтеррегіональної політики ЄС;
- визначити напрями удосконалення сучасної інтеррегіональної політики ЄС.

У магістерській роботі **об'єктом дослідження** є інтеррегіональна політика ЄС як складова системи міжнародних відносин.

Предметом дослідження є зміст та напрями реалізації інтеррегіональної політики Європейського Союзу, її ефективність в сучасних умовах.

Теоретико-методологічна та інформаційна база дослідження. Теоретико-методологічна база дослідження ґрунтується на сучасних наукових підходах до вивчення інтеррегіональної політики та міжнародних відносин. Основу складають такі концепції:

1. Теорії інтеррегіоналізму. Основою дослідження є аналіз інтеррегіональних відносин, їхнього виникнення та розвитку в рамках глобальної політики. Вивчення інтеррегіоналізму дозволяє зрозуміти, як взаємодіють різні регіони світу через міжнародні організації, а також визначити значення регіональних об'єднань у політиці ЄС;

2. Теорія регіоналізму та децентралізації. Регіоналізм розглядається як процес формування політичних і економічних зв'язків між державами в межах географічних регіонів. Децентралізація ж пояснює, як регіони можуть відігравати важливу роль у зовнішньополітичній стратегії держав та наднаціональних організацій, таких як ЄС;

3. Теорія міжнародних відносин, зокрема підходи неоліберального інституціоналізму, які пояснюють важливість міжнародних інститутів і

регіональних організацій у забезпеченні стабільності та співробітництва між державами.

Для аналізу використовувалися методологічні підходи, які включають в себе метод системного аналізу, що дозволяє дослідити інтеррегіональну політику ЄС як складну систему взаємопов'язаних елементів. Цей метод застосовується для оцінки впливу різних регіональних програм на економічний і політичний розвиток регіонів. Окрім цього, одним з підходів є порівняльний метод, що дозволяє оцінити різні напрями інтеррегіональної політики ЄС (азійський, латиноамериканський, африканський) і порівняти їх ефективність та результати. Методи кількісного та якісного аналізу, моделювання застосовані для оцінки економічних показників та соціальних змін, що стали результатом реалізації інтеррегіональних програм.

Інформаційна база дослідження включає широкий спектр джерел. По-перше, це нормативно-правові акти ЄС, що регулюють інтеррегіональну політику, зокрема рішення Європейської комісії, постанови Європарламенту, документи Європейської ради, угоди з іншими регіональними організаціями (АСЕАН, МЕРКОСУР, Африканський союз). По-друге - статистичні дані Євростату та інших міжнародних організацій, які висвітлюють соціально-економічний розвиток регіонів та ефективність інтеррегіональної політики. По-третє - наукові праці та дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених з питань інтеррегіональної політики, регіоналізму та міжнародних відносин. Офіційні звіти та документи Європейської Комісії та Європейської ради, які висвітлюють стан та перспективи розвитку інтеррегіональної політики ЄС.

Практичне значення отриманих результатів. Запропоновані теоретичні положення та висновки кваліфікаційної роботи магістра можуть бути використані:

- аналітичними центрами та іншими установами для оптимізації механізмів реалізації інтеррегіональної політики ЄС та вдосконалення існуючих інтеррегіональних програм і проектів;

- дослідниками у сфері міжнародних відносин та інтеррегіоналізму для проведення порівняльних досліджень інтеррегіональної політики інших

міжнародних акторів або створення нових теоретичних підходів до інтеррегіональних відносин;

– Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна та іншими закладами вищої освіти у навчальному процесі за програмами підготовки магістрів спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» при розробці та викладанні дисциплін з міжнародних відносин.

Апробація результатів дослідження була проведена на Всеукраїнському науково-практичному круглому столі «Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країн світу» (м. Харків, 21 листопада 2024 р.), тема тез доповідей: «Інтеррегіональна політика ЄС: сучасні виклики».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел, який налічує 73 найменування. Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок, з яких основного тексту 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

1.1. Феномен інтеррегіоналізму в теорії міжнародних відносин

Інтеррегіоналізм як нова форма міжнародної співпраці набув поширення наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, значною мірою у відповідь на процеси глобалізації. Якщо говорити про те, що таке глобалізація, то це можна описати як економічні, торговельні, фінансові, технологічні, політичні, соціальні, трудові, інформаційні та інші процеси, що мають глобальний масштаб і планетарний характер. Під впливом глобалізаційних процесів держави та регіони стикнулися з новими викликами. До цих викликів можна віднести необхідність адаптації до швидких змін, конкуренцію за ресурси, інтеграцію у світові економічні процеси, а також потребу ефективного управління проблемами, такими як зміни клімату, міграція та безпека.

У такому контексті інтеррегіоналізм став реакцією на потребу адаптації великих регіональних об'єднань до нових глобальних умов. Прийшло розуміння, що традиційні двосторонні або багатосторонні механізми співпраці часто не є достатньо ефективними для вирішення глобальних проблем або забезпечення стійкого економічного зростання. Це стало причиною розвитку нової форми міжнародної взаємодії - інтеррегіоналізму, який передбачає співпрацю між великими регіональними об'єднаннями, що діють як колективні суб'єкти [1].

Глобалізація стала рушійною силою для пошуку нових рішень, адже вона, по-перше, сприяла взаємозалежності між державами, а по-друге посилила конкуренцію між ними. Як результат - регіони почали шукати способи об'єднання своїх зусиль, щоб ефективніше взаємодіяти на світовій арені та посилювати свої позиції в умовах глобальної конкуренції. Участь в інтеррегіональній співпраці надає регіонам більше можливостей для колективного впливу на міжнародні процеси, ніж вони могли б досягти індивідуально [2].

Важливим аспектом інтеррегіоналізму є його багатогранність. Він не обмежується лише економічною співпрацею, хоча торгівля та інвестиції часто є основними мотиваціями для встановлення міжрегіональних зв'язків. Інтеррегіональні відносини охоплюють також політичні та культурні аспекти, зокрема, питання безпеки, розвиток інфраструктури, боротьбу зі зміною клімату, захист прав людини, розвиток демократії та поширення загальних цінностей. Наприклад, Європейський Союз активно використовує інтеррегіональні відносини не тільки для просування економічних інтересів, але й для поширення європейських норм і стандартів у сфері прав людини та демократії на інші регіони.

Крім того, глобалізація призвела до структурних змін у світовій економіці, що вимагало нових підходів до співпраці. Розвиток глобальних виробничих ланцюжків і міжнародної торгівлі є важливим чинником для створення інтеррегіональних угод. Наприклад, зростаюча взаємозалежність країн Азії, Європи та Латинської Америки спонукала до пошуку нових форм співробітництва для забезпечення стабільності та доступу до ринків.

Інтеррегіоналізм також дозволяє знизити ризики, пов'язані з глобальною невизначеністю. У період економічних криз або політичних змін співпраця між регіональними блоками може стати способом досягнення стабільності та збереження доступу до важливих ресурсів або ринків. Наприклад, у відповідь на глобальні економічні кризи, інтеррегіональні угоди допомагають зменшити ризики за рахунок диверсифікації економічних партнерств і створення стійких міжнародних альянсів.

В умовах глобалізації інтеррегіоналізм є важливим інструментом адаптації регіональних блоків до стрімких змін у світовій політиці та економіці. Він дає змогу регіонам виступати як колективним гравцем на міжнародній арені, посилюючи свій вплив і сприяючи розв'язанню глобальних проблем через об'єднання зусиль у різних галузях, від економіки до безпеки та довкілля. Глобалізація посилює конкуренцію, але водночас створює умови для тіснішого міжрегіонального співробітництва, допомагаючи регіонам

адаптуватися до глобальних викликів і використовувати можливості, що надаються взаємозалежним світом [3].

Інтеррегіоналізм як форма міжнародного співробітництва має низку унікальних рис, що відрізняють його від традиційних двосторонніх і багатосторонніх відносин. Головною особливістю інтеррегіоналізму є взаємодія великих регіональних коаліцій, які представляють інтереси регіону загалом або інтегрованих суб'єктів і виступають на міжнародній арені як колективний суб'єкт. Така співпраця охоплює взаємодію на рівні не окремих держав, а цілих регіональних блоків, таких як Європейський Союз, Асоціація держав Південно-Східної Азії, МЕРКОСУР та Африканський союз.

Інтеррегіональні відносини також характеризуються високим ступенем інституціоналізації. Це означає, що вони зазвичай будуються на основі офіційних угод, договорів та регулярних зустрічей на різних рівнях - від політичного до професійного. Така інституціоналізація сприяє розвитку стабільних і передбачуваних відносин і дозволяє регіональним блокам краще планувати свою зовнішню політику і стратегічні пріоритети. Прикладом інституціоналізованих міжрегіональних відносин є партнерство між Європейським Союзом та Асоціацією держав Південно-Східної Азії [4].

Завдяки інтеррегіоналізму регіональні блоки можуть діяти більш ефективно у співпраці з іншими блоками та державами для просування спільних інтересів. Це створює нові можливості для політичних альянсів, економічного партнерства та співпраці у вирішенні глобальних проблем. Наприклад, Європейський Союз, діючи як єдиний блок, має можливість просувати спільну зовнішню політику у відносинах з рештою світу.

Важливою характеристикою інтеррегіональних відносин є їхня гнучкість та адаптивність. На відміну від високоорганізованих багатосторонніх форм, таких як Організація Об'єднаних Націй та Світова організація торгівлі, міжрегіональні відносини часто є більш гнучкими і дозволяють швидко адаптуватися до змін у міжнародній політиці та економіці. Це особливо важливо перед обличчям глобальних викликів, які вимагають швидких і

скоординованих дій. Інтеррегіоналізм дозволяє регіональним блокам розробляти спільні стратегії для подолання таких викликів, а також швидше ухвалювати та реалізовувати рішення.

Крім того, інтеррегіоналізм сприяє зміцненню ідентичності регіональних блоків та їхньої незалежної ролі у світовій політиці. Для країн Латинської Америки, наприклад, участь у МЕРКОСУР не лише приносить економічні вигоди, але й сприяє зміцненню їхньої спільної ідентичності як регіону з власними політичними, економічними та культурними особливостями. У цьому сенсі інтеррегіоналізм може слугувати інструментом просування регіональних цінностей і норм на міжнародному рівні [5].

Розуміння інтеррегіоналізму у міжнародних відносинах ґрунтується на різних теоретичних підходах, кожен з яких пояснює це явище з власної точки зору. Основні теорії міжнародних відносин, такі як неоліберальний інституціоналізм, неореалізм та конструктивізм, пропонують різні пояснення виникнення та розвитку інтеррегіонального співробітництва. Кожен з цих підходів фокусується на різних аспектах феномену інтеррегіоналізму, і пропонує унікальне розуміння його значення у світовій політиці.

Неоліберальний інституціоналізм розглядає інтеррегіоналізм як частину ширшого процесу інституціоналізації міжнародних відносин. Згідно з цим підходом, регіональні блоки та інші міжнародні організації є важливими інститутами, які допомагають зменшити невизначеність і трансакційні витрати у міждержавному співробітництві. Неоліберальні інституціоналісти наголошують на важливості міжнародних правил, норм та інститутів, які допомагають координувати поведінку держав та регіональних блоків, долати бар'єри на шляху співпраці та зменшувати ризики. У цьому контексті інтеррегіоналізм слугує механізмом зміцнення міжнародних норм і стандартів, які забезпечують стабільність і передбачуваність у міжнародному співробітництві. Наприклад, партнерство між Європейським Союзом та МЕРКОСУР можна розглядати як спробу створити спільну інституційну основу для торгівлі та співробітництва.

Неоліберали також підкреслюють важливість економічної взаємозалежності у розвитку регіональних зв'язків. Згідно з цією теорією, регіональні блоки прагнуть зменшити бар'єри для торгівлі та інвестицій і створити більш сприятливі умови для економічного зростання. Таким чином, інтеррегіоналізм сприяє не лише економічному розвитку, але й миру та стабільності, оскільки взаємозалежні економіки менш схильні до конфліктів.

Неореалізм, з іншого боку, підходить до інтеррегіоналізму. Згідно з неореалістичною школою міжнародні відносини визначаються боротьбою за владу і впливом між державами або блоками держав. Неореалісти розглядають міжрегіональне співробітництво як засіб для регіональних блоків посилити свій вплив у світі та підвищити свою безпеку в анархічній міжнародній системі. У цьому контексті інтеррегіоналізм можна розглядати як стратегію протидії впливу інших потужних гравців на світовій арені. Наприклад, партнерство Європейський Союз - Асоціація держав Південно-Східної Азії можна розглядати як засіб протидії зростаючому впливу Китаю в Азії та збереження стратегічного балансу в регіоні.

Неореалісти підкреслюють, що регіональні блоки прагнуть максимізувати свій вплив і забезпечити свою безпеку через альянси з іншими регіональними групами. Вони розглядають інтеррегіоналізм як форму коаліційної політики, коли регіони об'єднуються для протистояння спільним загрозам і викликам. Наприклад, відносини між Європейським Союзом та Африканським Союзом можна інтерпретувати як засіб протистояння глобальним викликам, таким як тероризм, та міграційна криза.

Конструктивізм пропонує інший підхід до пояснення інтеррегіоналізму і зосереджується на ролі ідей, норм та ідентичностей у формуванні міжнародних відносин. На думку конструктивістів, інтеррегіоналізм є не лише засобом досягнення матеріальних цілей, але й процесом, за допомогою якого формуються нові ідентичності та норми в рамках міжнародної системи. Міжрегіональні угоди та партнерства не лише допомагають регіонам просувати

свої економічні та політичні інтереси, але й створюють спільну ідентичність та розуміння того, як мають функціонувати міжнародні відносини.

Конструктивісти підкреслюють, що регіональні блоки можуть використовувати інтеррегіоналізм для просування своїх цінностей і норм на міжнародному рівні. Наприклад, Європейський Союз часто використовує міжрегіональні відносини для просування європейських стандартів у сфері прав людини, демократії, верховенства права та захисту навколишнього середовища. Такі відносини забезпечують платформу для формування нових міжнародних норм і зобов'язань. У цьому контексті інтеррегіоналізм можна розглядати як механізм соціалізації інших регіонів у міжнародну систему цінностей, яку просуває Європейський Союз та інші блоки.

Тобто, кожен з теоретичних підходів до інтеррегіоналізму пропонує власну перспективу на його роль у міжнародних відносинах.

Інтеррегіоналізм у міжнародних відносинах може проявлятися у різних формах і на різних рівнях взаємодії, що відображає багатогранність цього феномена. Існує кілька основних типів інтеррегіональної співпраці, кожен з яких відрізняється за масштабами, глибиною інтеграції та сферами співпраці між регіонами. Розуміння цих типів є важливим для аналізу, оскільки вони ілюструють різні підходи та шляхи, якими регіони підходять до міжнародного співробітництва.

Перший тип - це інституційний інтеррегіоналізм - форма співпраці, що виникає на основі формальних угод між регіональними організаціями або блоками. Інституційний інтеррегіоналізм передбачає створення спільних інституцій або механізмів для підтримки регулярного діалогу та координації дій між регіонами. Такі форми співпраці зазвичай мають структуровану основу, що передбачає регулярні зустрічі лідерів, міністрів та експертів, а також створення спільних робочих груп або комітетів.

Прикладом інституційного інтеррегіоналізму є відносини між Європейським Союзом та Африканським Союзом, де регулярно проводяться саміти для обговорення питань торгівлі, безпеки, розвитку та екологічної

співпраці. Такий тип взаємодії допомагає консолідувати спільні цілі та створити ефективні механізми для їх досягнення.

Другим типом співпраці є трансрегіональний інтеррегіоналізм. Це взаємодія між регіонами, які географічно віддалені один від одного, але мають спільний інтерес у певному питанні. Трансрегіональна співпраця часто спрямована на вирішення глобальних проблем і викликів, таких як зміна клімату, глобальна економічна нестабільність та охорона здоров'я.

Прикладом трансрегіонального інтеррегіоналізму є відносини між ЄС та Асоціацією держав Південно-Східної Азії. Не дивлячись на те, що ці регіони географічно віддалені один від одного, їхня співпраця охоплює економічні, політичні та безпекові питання, що мають стратегічне значення для обох сторін. Прикладами таких трансрегіональних зусиль є спільні програми із захисту прав людини та зміцнення регіональної безпеки.

Третій тип - міжрегіональна економічна інтеграція між регіонами, яка є однією з найпоширеніших форм інтеррегіональної взаємодії. Вона передбачає створення економічних партнерств, таких як угоди про вільну торгівлю та інвестиції, які сприяють зближенню ринків та економічному співробітництву між регіонами [6].

Прикладом міжрегіональної економічної інтеграції є угоди між ЄС і МЕРКОСУР, які спрямовані на створення умов для вільної торгівлі та стимулювання економічної активності між Європою та Південною Америкою. Такі угоди полегшують торгівлю товарами і послугами, знижують митні бар'єри та відкривають нові можливості для інвестицій між регіонами [7].

І четвертий - політичний діалог і співробітництво. Політичний інтеррегіоналізм охоплює взаємодію між регіональними блоками для вирішення спільних політичних питань та глобальних викликів. Така співпраця включає координацію зовнішньополітичних позицій, безпекову співпрацю, боротьбу з тероризмом, міграційні питання та вирішення конфліктів.

Партнерство між ЄС і Африканським Союзом з питань політичної стабільності є прикладом політичного інтеррегіоналізму, коли регіони спільно

працюють над вирішенням конфліктів та просуванням миротворчих ініціатив в Африці. Такі діалоги зближують політичні позиції обох регіонів і допомагають створити умови для співпраці з глобальних питань [8].

Таким чином, інтеррегіоналізм, як форма міжнародного співробітництва набуває різних форм і відбувається на різних рівнях, кожен з яких робить свій внесок у розвиток глобальних відносин. Від політичного діалогу до культурного обміну, інтеррегіональна взаємодія допомагає регіонам будувати більш стійкі та взаємовигідні зв'язки.

1.2. Сутність інтеррегіональної політики в контексті регіоналізму та децентралізації

Поняття регіоналізму є однією з важливих категорій сучасної теорії міжнародних відносин та політичних процесів, особливо в контексті європейської інтеграції. Регіоналізм відображає процес встановлення та розвитку співробітництва між країнами та регіонами в межах певних територіальних одиниць, що поділяють спільні економічні, політичні, соціальні та культурні інтереси.

Інтеррегіональна політика - складне явище, яке включає співпрацю між регіонами для досягнення спільних цілей в економічній, політичній та культурній сферах. Вона координує діяльність та створює платформу для обміну ресурсами, знаннями і досвідом, а також зміцнює зв'язки між різними рівнями управління та зацікавленими сторонами.

Це важливий інструмент для сприяння регіональної інтеграції, поліпшення інфраструктури та підвищення регіональної конкурентоспроможності у глобалізованому світі. Сучасні тенденції регіоналізму відображають процеси формування регіонів як самостійних суб'єктів у глобальному просторі. Регіоналізм визначається як державний або міжурядовий проект, який включає інституційні та політичні механізми, спрямовані на регіональну співпрацю. Це явище розвивається як відповідь на

виклики глобалізації, оскільки багато держав стикаються зі зменшенням можливостей автономного управління через тиск глобальних процесів. У цьому контексті регіони перетворюються на важливі політичні та економічні одиниці, здатні відстоювати свої інтереси на світовій арені [9].

З іншого боку, регіоналізація є більш природним процесом зростання і часто є результатом економічної інтеграції, приватних ініціатив та локальних ініціатив. Децентралізація, як доповнення до регіоналізму, є важливим елементом сучасного управління. Вона складається з передачі влади від центрального уряду до місцевих рівнів управління. Успішна децентралізація дозволяє регіонам бути більш автономними у вирішенні своїх потреб, сприяє демократизації та підвищенню прозорості та ефективності використання ресурсів.

Однак цей процес часто стикається з політичними проблемами. Прикладом таких проблем можуть стати: протидія з боку центральних органів, недостатнє фінансування та розбіжності між переданими повноваженнями і ресурсами. Досвід різних країн показує великі відмінності у підходах до децентралізації та регіоналізму.

Наприклад, у Європі регіони часто розроблюють стратегії співпраці в рамках транскордонних програм, в той час як у Латинській Америці децентралізація стала способом адаптації до економічних і соціальних змін. В Африці та Азії ці процеси особливо важливі в контексті економічного розвитку та зменшення нерівності між регіонами. У глобальному масштабі децентралізація сприяє розвитку більш ефективних та гнучких моделей управління, що часто скорочує відстань між громадянами та урядом. Таким чином, інтеррегіональна політика поєднує регіоналізм з децентралізацією, створюючи умови для більш інтегрованого та гнучкого управління. Це стане відповіддю на глобальні виклики та допоможе регіонам адаптуватися до змін і знайти спільні рішення для сталого розвитку.

Інтеррегіональна політика формується під впливом регіоналізму та децентралізації, які діють як взаємопов'язані процеси, що визначають характер

і деталі співпраці між регіонами. Розглядаючи приклади різних регіонів, можна побачити, як ці процеси адаптуються до контексту та потреб конкретного регіону та створюють власні моделі взаємодії [10].

Регіоналізм як процес сприяє зміцненню ролі регіонів у глобальному управлінні шляхом створення механізмів співпраці та інтеграції. У Європі це виражається в ініціативі Європейського Союзу, щодо фінансування транскордонних проєктів, спрямованих на розвиток інфраструктури, зниження економічного дисбалансу та стимулювання інновацій.

В Африці регіоналізм часто спрямований на вирішення проблем, пов'язаних із соціально-економічною нерівністю та нестабільністю. Африканський Союз активно просуває регіональну інтеграцію за допомогою програм, які зміцнюють торгівельні відносини між країнами, розвивати транспортні коридори та поліпшити доступ до ринків. У той же час децентралізація дозволяє окремим регіонам країн, таких як Ефіопія чи Нігерія, мати більшу автономію у вирішенні локальних проблем, наприклад у сферах сільського господарства та освіти [11].

У Латинській Америці регіоналізм має дещо інший характер, заснований на історичних зв'язках і спільних культурних особливостях. Союзи, такі як МЕРКОСУР, підтримують зусилля з економічної інтеграції та спільного розвитку. Наприклад, співпраця між прикордонними регіонами Бразилії та Уругваю демонструє, як регіоналізм сприяє вирішенню транскордонних питань, таких як регулювання трудової міграції або управління природними ресурсами. Одночасно, децентралізація в таких країнах, як Чилі, сприяє кращому управлінню ресурсами на регіональному рівні та дозволяє громадам самостійно визначати пріоритети розвитку [12].

В Азії регіоналізм активно розвивається завдяки таким ініціативам, як Асоціація держав Південно-Східної Азії, яка координує спільні проєкти в галузі торгівлі, інфраструктури та охорони довкілля. Наприклад, створення економічного коридору між Китаєм і країнами Індокитаю ілюструє, як регіональна інтеграція сприяє зростанню та зменшує розрив у рівні розвитку

між регіонами. У межах децентралізації Китай активно підтримує особливі економічні зони, надаючи місцевій владі більше свободи для реалізації економічних ініціатив. Децентралізація відіграє важливу роль у підвищенні здатності регіонів адаптуватися до нових викликів. У Сполучених Штатах Америки цей процес дозволяє штатам і містам самостійно розробляти політику, яка враховує місцеві особливості. В Індії децентралізація розширила участь громадськості в управлінні шляхом впровадження системи п'ятирічних планів, що фінансуються на регіональному рівні [13].

Регіоналізм і децентралізація взаємодіють і формують інтеррегіональну політику, яка адаптується до різних умов і потреб. Вони об'єднують ресурси та зусилля та створюють платформу для сприяння сталому розвитку та розширення можливостей регіону як ключового гравця у світовій політиці.

1.3. Інтеррегіональна політика як складова зовнішньополітичної стратегії ЄС

Цілі та принципи інтеррегіональної політики ЄС є важливим елементом зовнішньополітичної стратегії Європейського Союзу, яка спрямована на поглиблення співпраці між різними регіонами світу. Основною метою інтеррегіональної політики є побудова міцних і взаємовигідних партнерських відносин між ЄС та іншими регіонами, що сприяють політичній стабільності, економічному розвитку, культурному обміну та глобальній інтеграції. Інтеррегіоналізм підтримує політичну та економічну модель Європейського Союзу, дозволяючи йому поширювати свій вплив за межі Європи. Важливим принципом інтеррегіональної політики ЄС є взаємна повага та рівність між учасниками співпраці. Це означає, що коли ЄС взаємодіє з іншими регіонами, він утримується від нав'язування домінування та рішень і прагне створити справедливі умови для обміну досвідом та ресурсами. В рамках цієї політики ЄС підтримує ідею багатосторонності та підкреслює важливість співпраці, заснованої на взаємних інтересах і вигодах. Особливо важливо, щоб

інтеррегіональні відносини не обмежувалися економічними факторами, а охоплювали широкий спектр аспектів, включаючи соціальні, екологічні та культурні виміри.

Іншим важливим аспектом цілей інтеррегіональної політики є сприяння економічній інтеграції між регіонами. Через підписання угод про вільну торгівлю, інвестиційні партнерства та спільні програми розвитку ЄС прагне створити сприятливі умови для збільшення обсягів торгівлі, залучення інвестицій та економічного зростання як на території ЄС, так і за його межами. Це включає розвиток транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури, підтримку інноваційних проєктів та створення нових можливостей для малих і середніх підприємств. Фундаментальним принципом інтеррегіональної політики ЄС є солідарність та інклюзивність. Союз прагне не лише посилити співпрацю з економічно розвиненими регіонами, але й активно підтримувати найменш розвинені регіони, надаючи їм технічну та фінансову допомогу для зменшення глобальної нерівності. Це стосується не лише африканських країн, але й країн Латинської Америки та Азії.

Нарешті, інтеррегіональна політика ЄС не є статичною, а постійно адаптується до мінливого глобального середовища. ЄС регулярно переглядає свою міжрегіональну стратегію у світлі нових викликів і можливостей. Це гарантує, що ЄС залишається головним гравцем на міжнародній арені, водночас забезпечуючи довгострокові вигоди від співпраці як для самого ЄС, так і для його партнерів [14].

Інституційні механізми реалізації інтеррегіональної політики Європейського Союзу є важливою складовою зовнішньополітичної системи ЄС. Вони забезпечують ефективність та узгодженість співпраці ЄС з іншими регіонами світу. Вона включає широкий спектр інституційних структур, політичних процесів та організаційних заходів, які забезпечують координацію та реалізацію міжрегіональних ініціатив на різних рівнях, від прийняття політичних рішень до фактичної імплементації.

Основною інституційною структурою, відповідальною за реалізацію інтеррегіональної політики, є Європейська Комісія, зокрема департаменти, що займаються зовнішніми відносинами, торгівлею, розвитком та політикою сусідства. Важливу роль відіграє також Європейська служба зовнішніх справ, яка відповідає за координацію дипломатичних контактів між ЄС та іншими регіонами, ведення переговорів щодо політичних угод та моніторинг їх виконання. Крім того, Генеральні дирекції Європейської Комісії, зокрема Генеральна дирекція з торгівлі, Генеральна дирекція з міжнародного співробітництва та розвитку, а також Генеральна дирекція з політики сусідства, займаються розробкою і впровадженням інтеррегіональних програм.

Іншим важливим елементом інституційного механізму є міжрегіональні та багатосторонні угоди ЄС з іншими регіонами. Ці угоди створюють правову основу для розвитку співробітництва та встановлення політичних і економічних зв'язків. Угоди про вільну торгівлю, угоди про асоціацію та партнерство є прикладами таких інструментів, які передбачають політичну, соціальну та культурну співпрацю, а також економічні аспекти. Наприклад, угоди з країнами Карибського басейну, Латинської Америки, Африки та Азії спрямовані на зміцнення інституційних зв'язків, сприяння економічному розвитку та підтримку соціальних реформ у регіоні-партнері.

Значущим компонентом інституційного механізму є роль Європейського парламенту, Ради Європейського Союзу та Європейської Ради у формуванні зовнішньої політики та прийнятті стратегічних рішень. Європейський Парламент відіграє важливу роль у ратифікації договорів та моніторингу їх виконання, а також здійснює демократичний контроль за діями виконавчої влади ЄС у сфері інтеррегіональної політики. Рада Європейського Союзу та Європейська Рада формулюють стратегічні напрямки зовнішньої політики та визначають пріоритети співпраці з різними регіонами [15].

Міжрегіональна співпраця також відбувається через спеціальні платформи та форуми, створені для забезпечення регулярного діалогу між ЄС та іншими регіонами. Наприклад, Саміт ЄС - Африка, Саміт ЄС – АСЕАН та

Саміт Форуму Азія - Європа є важливими інституційними платформами, де обговорюються важливі питання співпраці, включаючи економічні, політичні, екологічні та безпекові аспекти. Ці форуми забезпечують постійний обмін інформацією та досвідом, поглиблюють взаєморозуміння та сприяють зміцненню взаємовигідних відносин.

Потрібно зазначити також на фінансових інструментах Європейського Союзу. Через програми зовнішньої допомоги, такі як Європейський фонд розвитку, Інструмент Європейського сусідства та партнерства (ENPI) а також програми фінансування інфраструктурних проєктів, ЄС підтримує економічний розвиток, інституційні реформи та соціальне покращення в регіонах-партнерах. Кошти, виділені в рамках цих програм, допомагають реалізовувати проєкти з розвитку інфраструктури, зміцнювати державне управління та підтримувати малий і середній бізнес [16, 17].

Тобто, інституційні механізми реалізації міжрегіональної політики ЄС є комплексною системою політичних, правових, фінансових та дипломатичних інструментів. Ці інститути дозволяють ЄС не лише розвивати співпрацю з іншими регіонами на основі взаємних інтересів, але й просувати політичну, економічну та соціальну модель ЄС у глобальному масштабі.

Як інструмент зовнішньої політики ЄС, інтеррегіональні угоди відіграють важливу роль у встановленні та розвитку взаємовигідного співробітництва між ЄС та різними регіонами світу. Вони забезпечують правову основу для встановлення міжрегіональних відносин, що охоплюють широкий спектр сфер, від економічного співробітництва та торгівлі до політичного діалогу.

Основною метою інтеррегіональних угод є створення стабільних і передбачуваних умов для співпраці між ЄС та іншими регіонами. Міжрегіональні угоди сприяють економічній інтеграції, знижують бар'єри для торгівлі, інвестицій та інших видів економічної діяльності, а також підтримують розвиток соціальних, екологічних і технологічних ініціатив в інших регіонах. За допомогою інтеррегіональних угод ЄС прагне просувати стандарти ЄС у сфері прав людини, демократії, верховенства права та

екологічної стійкості. Це не лише розширює вплив ЄС, але й сприяє стабілізації та розвитку різних регіонів світу. Інтеррегіональні угоди, зазвичай у формі угод про вільну торгівлю, угод про партнерство і співробітництво та угод про асоціацію, широко визначають відносини між ЄС та іншими регіонами. Наприклад, Угода про асоціацію з Карибським співтовариством та угоди з південноамериканськими країнами, є прикладами міжрегіональних угод, спрямованих на інтеграцію економік цих регіонів в економіку ЄС. Ці угоди передбачають спрощення митних процедур, зниження тарифів, усунення нетарифних бар'єрів та спільні правила щодо товарів і послуг для сприяння взаємній торгівлі та інвестиціям [18].

Важливою особливістю інтеррегіональних угод є їхня гнучкість, що дозволяє реагувати на різні умови та потреби конкретного регіону. ЄС має окремі угоди з різними регіонами світу, враховуючи специфічні особливості кожного регіону. Наприклад, угоди з африканськими та азійськими країнами можуть включати положення про технічну та фінансову допомогу для підтримки розвитку інфраструктури, охорони здоров'я та освіти. Це дозволяє ЄС ефективно адаптувати свої інструменти співпраці до конкретних потреб країни-партнера та сприяти її розвитку.

Міжрегіональні угоди забезпечують платформи для регулярного політичного діалогу, де обговорюються важливі питання регіональної та глобальної політики. Такі платформи включають зустрічі високого рівня, міністерські діалоги та спільні комітети, які забезпечують постійний обмін думками та досвідом між сторонами. Це допоможе побудувати довгострокові партнерські відносини, засновані на взаємній повазі та спільних інтересах.

ЄС має добре розвинену структуру, відповідальну за моніторинг виконання угод, включаючи Європейську Комісію, Європейський Парламент та спеціалізовані агентства. Регулярний перегляд результатів виконання угод забезпечує своєчасне коригування співпраці та досягнення стратегічних цілей [19].

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що інтеррегіональні угоди є центральним інструментом зовнішньої політики ЄС і сприяють зміцненню економічних, політичних і соціальних зв'язків між ЄС та іншими регіонами. Міжрегіональні угоди забезпечують стабільну правову основу для співпраці, сприяють економічній інтеграції, вирішенню глобальних проблем, зміцненню міжнародної стабільності та дозволяють ЄС просувати свої цінності та стандарти на світовій арені.

Інтеррегіоналізм, зокрема в контексті Європейського Союзу, став важливим інструментом для просування його стратегічних інтересів на глобальній арені. ЄС активно використовує інтеррегіональну співпрацю не тільки для зміцнення економічних зв'язків, але й для поширення європейських норм у сфері демократії, прав людини та екологічної стійкості. Участь у таких відносинах дозволяє ЄС посилювати свій вплив, вирішувати глобальні проблеми колективно і забезпечувати стабільність в умовах глобальних викликів. Таким чином, інтеррегіоналізм для ЄС є ключовим механізмом адаптації до глобальних змін та просування своїх цінностей і стандартів на міжнародному рівні.

Висновки до розділу 1

Інтеррегіональна політика ЄС є важливою складовою міжнародного співробітництва в умовах глобалізації. Основний акцент зроблено на феномені інтеррегіоналізму, його багатогранності та впливі на розвиток міжнародних відносин. В рамках розгляду феномену інтеррегіоналізму аналізуються його основні риси: співпраця між регіональними блоками, висока інституціоналізація, гнучкість і адаптивність. Інтеррегіоналізм виступає реакцією на виклики глобалізації та дає змогу регіонам посилювати свій вплив, координуючи зусилля в різних сферах - від економіки до вирішення глобальних проблем.

Регіоналізм представлений як ключовий процес, що зміцнює роль регіонів на глобальному рівні шляхом інтеграції та співпраці. Децентралізація, у свою чергу, створює передумови для гнучкого управління і розширення автономії регіонів. У цьому контексті інтеррегіональна політика поєднує елементи регіоналізму і децентралізації, допомагаючи регіонам адаптуватися до викликів глобалізації, посилювати конкурентоспроможність та досягати сталого розвитку.

Основні цілі ЄС полягають у створенні міцних партнерств із регіонами світу, просуванні європейських цінностей та стандартів, а також економічній інтеграції. Інституційні механізми, такі як угоди про партнерство, програми фінансування та політичний діалог, забезпечують ефективну реалізацію цієї політики. ЄС прагне не тільки досягати економічних вигод, але й сприяти стабільності, демократизації та вирішенню глобальних проблем, що робить його ключовим актором на міжнародній арені.

Загалом, у розділі комплексно розкрито феномен інтеррегіоналізму, його взаємозв'язок із регіоналізмом і децентралізацією, а також місце в зовнішній стратегії ЄС. Інтеррегіональна політика виступає важливим інструментом адаптації до глобальних викликів, зміцнення міжнародного співробітництва та поширення загальнолюдських цінностей.

РОЗДІЛ 2

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

2.1. Азійський напрям інтеррегіональної політики ЄС

ЄС має значні інтереси в Азійському регіоні, враховуючи його величезні мінеральні та енергетичні ресурси. Ресурси, по суті, мають найважливіше значення для ЄС. Але при цьому, влада ЄС розуміє, що Азія містить у собі різні регіони з країнами, що мають різні економічні моделі та рівні розвитку. Тому ЄС працює в трьох основних сферах, а саме: створення транспортних зв'язків, енергетичних і цифрових мереж та зміцнення взаємозв'язку між людьми; партнерство з країнами Азії та організаціями; просування сталого фінансування шляхом використання різноманітних фінансових інструментів.

Ефективні інфраструктура і зв'язки створюють робочі місця і забезпечують рух робочої сили та товарної маси. Від транспортних зв'язків до енергетичних мереж, контактів між людьми та цифрового спілкування ЄС розширюватиме свої власні мережі та робитиме внесок у нові за своїми межами.

Транс'європейська транспортна мережа (TEN-T) ЄС розширюється до країн, що межують з Азією. Тепер ЄС повинен з'єднати TEN-T з мережами Азії. Єдиний цифровий ринок ЄС надає можливість для збільшення обсягів торгівлі цифровими послугами, а Стратегія цифрового розвитку Digital4Development стимулює соціально-економічний розвиток. ЄС ділиться своїм досвідом створення регіональних, вільних енергетичних ринків з акцентом на рухому ринком трансформацію до екологічно чистої енергії, і продовжує сприяти мобільності та обмінам серед людей, наприклад, у галузі освіти, наукових досліджень, інновацій, культури та туризму [20, 21].

З великим досвідом ведення заснованого на правилах, справедливого і прозорого внутрішнього ринку, Європейський Союз співпрацює з партнерами, для просування аналогічних підходів до стійкої взаємодії.

ЄС прагне до двосторонніх партнерств щодо взаємодії. Наприклад, платформа взаємодії між ЄС та Китаєм допомагає обом сторонам створити

синергію та розглядати різні точки зору. На регіональному рівні ЄС може використати свій досвід сприяння розширенню взаємодії та інтеграції різних структур регіонального співробітництва, наприклад, з АСЕАН і в рамках процесу АСЕМ. Сприяння розширенню міжрегіонального співробітництва в галузі взаємодії дасть змогу Європейському Союзу розширити свою стійку і засновану на правилах модель взаємодії.

Інвестування ЄС в інфраструктуру Азії потребує близько 1,3 трлн. євро, що можливо за умови наявності надійних правових рамок. ЄС прагне об'єднати фінансові джерела міжнародних фінансових інститутів, багатосторонніх банків розвитку та приватного сектору для забезпечення стійкого внутрішнього та міжнародного фінансування для забезпечення взаємодії, забезпечуючи при цьому прозорість та рівні умови для бізнесу.

Комплексний підхід до фінансування інвестицій, вперше впроваджений у Європі Європейським фондом стратегічних інвестицій, а також за межами ЄС через спеціальні географічні інвестиційні механізми, успішно залучає інвестиції для інфраструктури та взаємодії. Разом із пропозиціями Європейської Комісії щодо посилення зовнішніх дій у рамках наступної багаторічної фінансової програми ЄС (на 2021-2027 рр.), існує значний потенціал для додаткового інтелектуального, інноваційного та багатопланового фінансування інвестицій в Азії [22].

Окрему увагу в розгляді питання взаємовідносин ЄС та Азії варто приділити країнам Центральної Азії. Можна сказати, що Європейський Союз є одним із ключових партнерів держав Центральної Азії. Вплив ЄС на ситуацію в регіоні досить серйозний і більшою мірою визначається економічним чинником.

Переважно ЄС зацікавлений у своїй присутності в Центральній Азії через енергетичні інтереси. Близький Схід внаслідок своєї перманентної нестабільності перестає бути по-справжньому надійним партнером у сфері енергетичних взаємодій. Європейські родовища можуть бути випрацьовані в найближчі десятиліття. Таким чином, родовища, розташовані на Каспії, можуть

стати одним із головних напрямків диверсифікації енергопостачання країн ЄС [23].

Актуальним напрямом співпраці є торговельно-економічна взаємодія. Це підтверджується аналізом торговельних обігів між ЄС, Казахстаном і Узбекистаном.

За підсумками 2023 р. товарообіг Узбекистану і Євросоюзу досяг 5,13 млрд дол. США, що на 11% перевищує показник 2022 року і більш ніж на 100% перевищує показати 2017 року (2,5 млрд доларів). Експорт із країн ЄС до Узбекистану в 2023 році становив 4,35 млрд євро, тоді як імпорт з Узбекистану до Європейського союзу перевищив 780 млн євро. Узбекистан має великий потенціал в експорті текстильної, плодоовочевої, транспортної, електротехнічної та іншої продукції [24].

З 2018 по 2023 рік товарообіг між Європейським Союзом та Узбекистаном демонстрував тенденцію до зростання, причому показники як імпорту, так і експорту мали виражену динаміку (рис. 2.1). У 2018 році імпорт до ЄС з Узбекистану становив 170 мільйонів євро, а експорт - 2,25 мільярда євро, що свідчить про значний позитивний торговий баланс для ЄС у розмірі 2,08 мільярда євро. У 2019 році відбувається помітне зростання обсягів торгівлі: експорт ЄС до Узбекистану досягає 2,49 мільярда євро, тоді як імпорт залишився майже на тому ж рівні, що і в попередньому році, складаючи 190 мільйонів євро, що ще більше збільшує позитивний торговий баланс ЄС. 2020 рік ознаменувався незначним спадом в експорті до 2,22 мільярда євро, проте обсяги імпорту залишаються стабільними на рівні 200 мільйонів євро, що зберігає значний позитивний баланс.

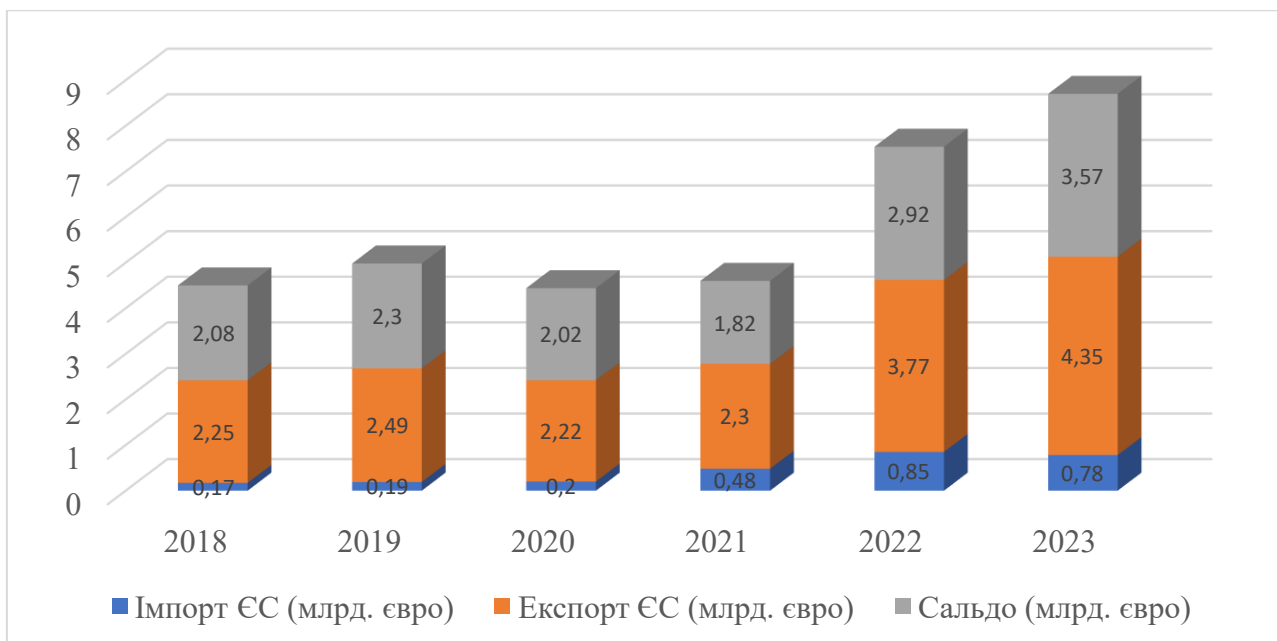

Рис. 2.1. Товарообіг між ЄС та Узбекистаном [24].

У 2021 році ЄС наростив експорт до 2,3 мільярда євро, а імпорт також дещо збільшився до 477 мільйонів євро. У 2022 році спостерігається різке зростання імпорту з Узбекистану до 846 мільйонів євро, що є збільшенням на 77,5% порівняно з попереднім роком, тоді як експорт залишається на рівні 3,77 мільярда євро, що свідчить про стабільну тенденцію. 2023 рік показав подальше зростання експортних показників до 4,35 мільярда євро, але імпорт скоротився до 782 мільйонів євро, внаслідок чого торговий баланс продовжує залишатися позитивним і знову збільшується на користь ЄС. Загалом, за цей період можна відзначити значний ріст як експорту, так і імпорту між ЄС та Узбекистаном, з чіткою перевагою позитивного балансу на користь Європейського Союзу, що свідчить про стабільне економічне партнерство з переважанням європейських товарів на узбецькому ринку [24].

Європейський Союз також є основним торговельним та інвестиційним партнером Республіки Казахстан. Угода про посилене партнерство та співробітництво, яка набула чинності 1 березня 2020 року, регулює торговельно-економічні відносини між Європейським Союзом та Казахстаном. Казахстан є першим партнером з Центральної Азії, який уклав Угоду про посилене партнерство та співробітництво з ЄС. ЄС є найбільшим торговельним

партнером Казахстану, оскільки до нього спрямовується 37% загального обсягу казахстанського експорту, що становить 27,9% від загального обсягу торгівлі в 2023 році. ЄС також є найбільшим іноземним інвестором у Казахстані, забезпечивши 54,8 млрд євро загального обсягу прямих іноземних інвестицій у 2022 році, що на 5,5% більше порівняно з 2021 роком [24].

У період з 2021 по 2023 рік торгівля товарами між Європейським Союзом і Казахстаном демонструвала значний дисбаланс на користь Казахстану (рис. 2.2).

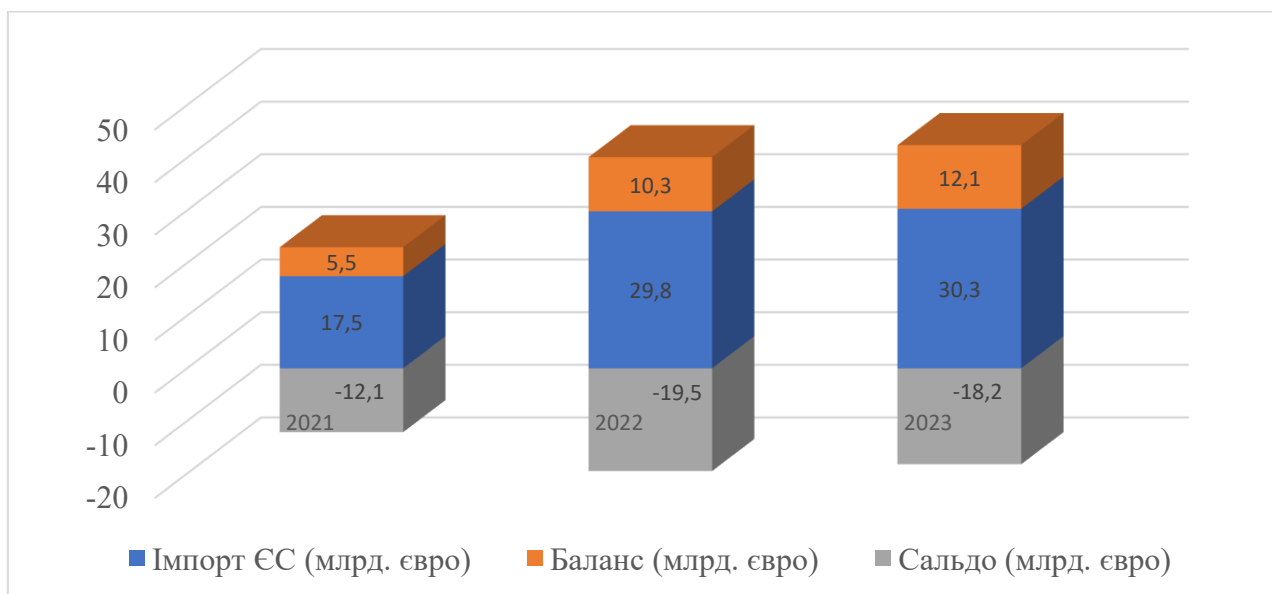

Рис. 2.2. Торгівля товарами між ЄС та Казахстаном [25].

У 2021 році імпорт з Казахстану до ЄС становив 17,5 мільярда євро, тоді як експорт з ЄС до Казахстану складав лише 5,5 мільярда євро, що створило негативний торговий баланс для ЄС у розмірі 12,1 мільярда євро. У 2022 році ситуація ще більше загострилася: обсяг імпорту з Казахстану зріс до 29,8 мільярда євро, тоді як експорт з ЄС досяг 10,3 мільярда євро. Це призвело до подальшого погіршення торгового балансу ЄС, який склав -19,5 мільярда євро. У 2023 році обсяги імпорту залишалися високими і становили 30,3 мільярда євро, тоді як експорт зріс лише до 12,1 мільярда євро, що все ще залишило торговий баланс негативним для ЄС на рівні 18,2 мільярда євро. Загалом, за ці три роки Казахстан значно переважав у товарообігу, забезпечуючи більшу

частину експорту до ЄС, що свідчить про високий рівень залежності Європейського Союзу від казахстанського експорту. Значний дефіцит торгівлі ЄС з Казахстаном в основному є результатом казахстанського експорту нафти і газу [25].

Торгівля послугами між Європейським Союзом і Казахстаном у період з 2021 по 2023 рік демонструвала помітний позитивний баланс на користь ЄС (рис. 2.3).

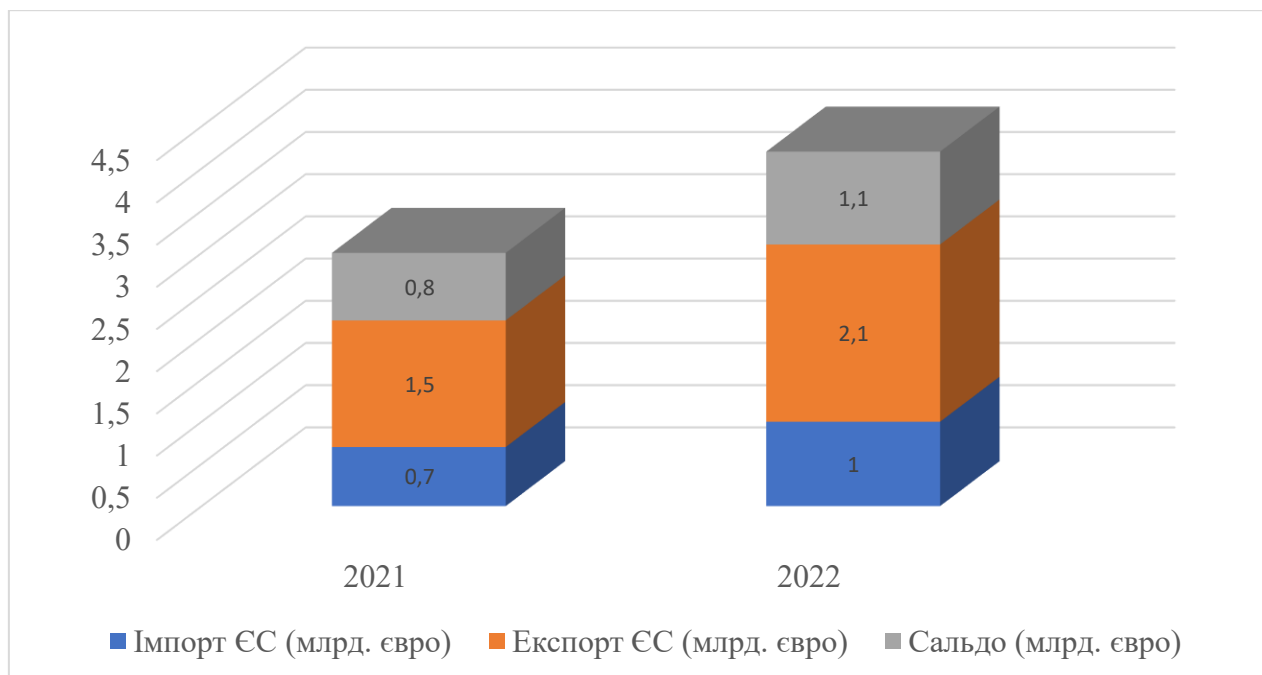

Рис. 2.3. Торговля послугами між ЄС та Казахстаном [25]

У 2021 році ЄС імпортував послуг з Казахстану на суму 0,7 мільярда євро, тоді як експорт послуг з ЄС до Казахстану становив 1,5 мільярда євро, що дало позитивний баланс для ЄС у розмірі 0,8 мільярда євро. У 2022 році обсяги імпорту послуг з Казахстану зросли до 1 мільярда євро, тоді як експорт зріс ще більше, досягнувши 2,1 мільярда євро, що призвело до позитивного сальдо у розмірі 1,1 мільярда євро. Порівнюючи ці результати з торгівлею товарами, спостерігається цікавий контраст: якщо у сфері товарів ЄС має значний негативний баланс, залежачи від казахстанського експорту, то у секторі послуг ЄС, навпаки, є домінуючою стороною, забезпечуючи більшість експортних надходжень. Це свідчить про те, що, хоча Казахстан є важливим

постачальником товарів, особливо сировини, для ЄС, залежність у сфері послуг значно менша, і ЄС залишається конкурентоспроможним постачальником послуг для Казахстану [25].

В експорті з Казахстану до ЄС переважають мінеральні продукти (91,5% від загального обсягу казахстанського експорту до ЄС у 2023 році - 27,7 млрд євро). Експорт ЄС до Казахстану більш різноманітний: наприклад, машини і транспортне обладнання (52,9% від загального експорту ЄС у 2023 році), хімічна продукція (16,1%), оптична продукція (5,1%), метали (4%), пластмаси (3,9%) і текстиль (3,2%). Експорт послуг з ЄС до Казахстану склав 2,1 млрд євро у 2022 році порівняно з 1,5 млрд євро у 2021 році. Імпорт послуг з Казахстану склав 0,99 млрд євро в 2021 році в порівнянні з 0,7 млрд євро в 2022 році [25].

Ще один геополітичний інтерес для Євросоюзу в Центральній Азії полягає у збереженні в регіоні стабільності, підтримці орієнтації на демократичні цінності та моделі. Це дасть змогу знизити конфліктогенність, криміногенний потенціал регіону (нелегальна міграція, наркотрафік), зробити комфортнішими умови роботи європейських компаній у регіоні. У контексті зростання нестабільності та підвищення загрози радикалізації інтерес ЄС у недопущенні перетворення Центральної Азії на ще один осередок нестабільності стає визначальним.

Проблема полягає в тому, що Центральна Азія є одним зі шляхів наркотрафіку, заборонених речовин, вироблених в Афганістані, а також основним маршрутом трафіку зброї та людей. До інших безпекових питань належать ядерна сфера та проблеми довкілля [26].

Причому не можна аналізувати перспективи розвитку відносин між ЄС і країнами Центральної Азії, виходячи з динаміки розвитку взаємодії між найвпливовішими Узбекистаном і Казахстаном.

Киргизстан становить інтерес з огляду на наявність у нього багатих водних ресурсів. Небезпекою для нього є загроза поширення ідей радикального ісламу з Афганістану і Таджикистану. Для ЄС важливим є факт того, що заходи

з протидії екстремізму не повинні бути використані як засіб боротьби з політичною опозицією. Ключовим завданням ЄС у Таджикистані є підтримка в процесі його макроекономічного реформування.

Значення Центральної Азії для ЄС не можна недооцінювати через енергетичні ресурси та безпекові виклики регіону. Налагодження стабільної співпраці з Казахстаном, Узбекистаном та іншими країнами дозволяє Євросоюзу забезпечити доступ до енергетичних джерел, зміцнити торговельні зв'язки та сприяти демократичним перетворенням. Проте одним із найважливіших гравців у взаємодії з Азією залишається Китай, який має значний економічний і політичний вплив. Дослідження відносин між ЄС і Китаєм відкриває розуміння того, як ці гіганти формують спільні пріоритети та розв'язують виклики на міжнародній арені.

У контексті цієї взаємодії варто звернути увагу на статистику торговельного обігу між ЄС і Китаєм. Дослідження показують, що обсяги двосторонньої торгівлі невинно зростають, а ключові товарні групи, які обмінюються, відображають не лише економічні інтереси, але й стратегічні пріоритети обох регіонів. Товарообіг Китаю з ЄС (другий торговельний партнер для Пекіна) склав у 2023 р. 782,9 млрд доларів США. Експорт КНР до країн співтовариства склав за підсумками 2023 р. 500 млрд доларів (-10%), а імпорт з ЄС - 281,7 млрд доларів (-0,9%). Основу товарообігу складають промислові товари, такі як електроніка, машини та обладнання. Китай постачає до ЄС велику кількість споживчої електроніки, побутової техніки та комп'ютерної продукції. ЄС, в свою чергу, експортує в Китай сільськогосподарську продукцію, включаючи вино, м'ясо та молочні продукти, а також автомобілі та автозапчастини. Взаємодія між Китаєм та ЄС підкреслює важливість співпраці в стратегічних сферах, які можуть вплинути на міжнародну стабільність і процвітання [25].

Окрім товарообігу, важливу роль у відносинах між Китаєм та ЄС відіграють інвестиції. Однак двосторонні інвестиційні відносини ЄС і Китаю розвинені не так сильно, як торговельні. Пов'язано це насамперед із тим, що в

держав - членів ЄС уже склалися комплексні та довгострокові патерни інвестиційного співробітництва як одна з одною, так і з іншими провідними країнами, передусім зі США. По-друге, якщо країни ЄС вели масштабну інвестиційну діяльність ще в другій половині минулого століття, і до 1990 р. на них припадало близько 43% від загальносвітових накопичених інвестицій, то китайські інвестори почали активно здійснювати інвестиційні операції лише з кінця 1990-х років [27].

Інвестиційні відносини ЄС і Китаю відкривають широкі перспективи для обох сторін. Наразі співпраця в цій сфері регулюється між країнами ЄС і КНР двосторонніми угодами.

За даними Євростату, у другому кварталі 2024 року прямі іноземні інвестиції з ЄС у Китай продовжують стрімко зростати: інвестиції цього кварталу стали другим за величиною показником з 2 кварталу 2022 року і склали 3,77 млрд євро, що означає зростання на 56,1% у порівнянні з попереднім кварталом. До топ-3 секторів увійшли автомобільна промисловість (1,99 млрд євро), споживчі товари та послуги (668 млн євро) та основні матеріали (286 млн євро). До трійки найбільших країн-інвесторів увійшли Німеччина (2,17 млрд євро), Нідерланди (622 млн євро) та Франція (502 млн євро).

Інвестиції з Китаю в ЄС склали менше половини від 2,99 млрд євро, зафіксованих у попередньому кварталі: завершені інвестиції китайських компаній в ЄС у 2 кварталі 2024 року досягли 1,41 млрд євро. До топ-3 секторів увійшли автомобільна промисловість (1,09 млрд євро), нерухомість та готельно-ресторанний бізнес (182 млн євро) та інформаційно-комунікаційні технології (106 млн євро). До топ-3 країн-реципієнтів увійшли Угорщина (854 млн євро), Німеччина (243 млн євро) та Франція (125 млн євро) [28].

У 2 кварталі 2024 року реальний ВВП Китаю зріс на 4,7% у річному обчисленні, що трохи нижче за зростання на 5,3% у попередньому кварталі [29].

Цьому зростанню перешкоджали обмежені заходи стимулювання, які не змогли підвищити довіру інвесторів та домогосподарств і призвели до економічної дефляції через девальвацію юаня. Ці фактори в поєднанні з приглушеними перспективами зростання, ймовірно, поки що обмежуватимуть можливості китайських компаній та їхню зацікавленість в іноземних інвестиціях. Водночас ЄС підвищив тарифи на імпорт китайських електромобілів від 17,4% до 37,6%, посиляючись на надлишок виробничих потужностей. Очікується, що цей регуляторний крок прискорить появу китайських автовиробників у Європі: BYD вже будує завод в Угорщині, а Chery оголосила про плани будівництва заводу в Іспанії. Як повідомляється, обидві компанії ведуть переговори з різними країнами, в тому числі з Великою Британією, про будівництво додаткових заводів. Крім того, можуть постраждати країни, які мають угоди про вільну торгівлю з ЄС, про що свідчить заява компанії BYD про будівництво заводу в Туреччині вартістю 1 мільярд євро, зроблена в липні [30].

Європейський Союз активно розвиває свої відносини з країнами Азії, прагнучи зміцнити співпрацю у сфері транспорту, енергетики, цифрових технологій та взаємодії між людьми. Значний інтерес ЄС зосереджений на створенні надійних транспортних і енергетичних мереж, що сприятимуть економічному зростанню, безпеці та сталості в регіоні. Центральна Азія відіграє особливу роль як регіон зі значними енергетичними ресурсами і стратегічними безпековими викликами, де ЄС прагне стабільності, демократичних змін і мінімізації кримінальних загроз. Китай залишається одним із ключових партнерів, який впливає на політику ЄС в регіоні, особливо в контексті зростаючої економічної взаємодії та інвестиційного співробітництва. У таких обставинах європейські компанії бачать значні можливості для інвестицій в інфраструктуру, особливо за умови надійних правових рамок.

Окрім економічного співробітництва, важливим аспектом взаємовідносин ЄС та Азії є культурний та освітній обмін, а також спільні ініціативи в сфері

екології та зміни клімату. Розглянемо, яким чином Європейський Союз сприяє збереженню довкілля та сталому розвитку у співпраці з азійськими країнами.

Співпраця Європейського Союзу з країнами Азії у сфері захисту довкілля та сталого розвитку є ключовою складовою їхніх відносин. Це партнерство охоплює програми фінансової підтримки, обмін досвідом і технологіями, а також допомогу у подоланні екологічних викликів. ЄС визнає важливість Азії як регіону з великим економічним потенціалом, що водночас стикається з екологічними проблемами, які мають глобальний вплив. Саме тому ЄС спрямовує свої зусилля на підтримку таких ключових напрямів, як скорочення викидів парникових газів, покращення управління водними ресурсами, захист біорізноманіття, управління відходами та боротьба зі зміною клімату [31].

Однією з найважливіших сфер є боротьба зі зміною клімату та скорочення викидів. ЄС і країни Азії активно співпрацюють у рамках Паризької угоди, яка спрямована на скорочення парникових газів для обмеження зростання глобальної температури [32].

Поряд зі скороченням власних викидів, ЄС підтримує проекти в Азії, що допомагають переходити до чистої енергетики. Наприклад, в Індії, Китаї, В'єтнамі та Індонезії ЄС фінансує проекти з відновлюваної енергетики, що сприяють зниженню використання викопного палива [33].

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський банк реконструкції та розвитку підтримують такі проекти, фінансуючи розвиток сонячних парків і вітрової енергетики. Так, у 2019 році ЄІБ надав Індії 150 мільйонів євро для розвитку сонячних парків, що не тільки допомагає знижувати викиди, а й створює нові робочі місця та підвищує якість життя місцевого населення [34].

Збереження біорізноманіття та боротьба з вирубкою лісів є ще одним важливим напрямом співпраці. Європейський Союз підтримує програми, спрямовані на захист природних екосистем у Південно-Східній Азії, де зосереджені одні з найбагатших на біорізноманіття регіонів. Наприклад, Програма боротьби з незаконною торгівлею дикими видами, що діє у Таїланді,

Малайзії та Індонезії, спрямовує кошти на посилення контролю та захист рідкісних видів. Водночас для збереження лісів і запобігання незаконній лісозаготівлі ЄС фінансує проекти сталого управління лісами. У В'єтнамі створені центри сталого управління лісовими ресурсами, які навчають місцеві громади захищати лісові ресурси. Завдяки цим програмам країни збагачуються необхідними знаннями для збереження лісів, а споживачам надаються гарантії легальності походження деревини [35].

Значну увагу ЄС приділяє розвитку екологічно чистих енергетичних технологій та інновацій. Стратегія Digital4Development сприяє впровадженню цифрових інновацій у сфері енергетики, включаючи розвиток «розумних мереж», що допомагають оптимізувати використання електроенергії та знижують викиди CO₂. Відновлювані джерела енергії, такі як сонячна і вітрова, активно впроваджуються у густонаселених країнах, зокрема в Індії та Китаї, завдяки європейській підтримці [36].

Додатково, ЄС підтримує розвиток екологічного транспорту, фінансуючи будівництво велосипедних доріжок і розвиток інфраструктури для електромобілів у великих містах, таких як Пекін та Мумбаї. Це сприяє зниженню викидів у атмосферу, що, в свою чергу, покращує якість повітря та здоров'я населення.

Освіта та підвищення екологічної обізнаності є ще одним важливим аспектом співпраці між ЄС та країнами Азії. Освітні програми спрямовані на те, щоб залучити молодь до сталих практик і сформуванню усвідомлене ставлення до природи. ЄС підтримує освітні ініціативи у партнерстві з місцевими університетами та школами, де учні дізнаються про важливість захисту довкілля, енергозбереження та управління відходами. Приміром, програма «Зелена школа» у Таїланді навчає учнів про сталий розвиток та залучає їх до участі в екологічних проектах, сприяючи вихованню покоління, яке підтримуватиме екологічно дружні практики [37].

Ще однією важливою сферою є управління водними ресурсами та захист океанів, оскільки Азія стикається з проблемами забруднення водою і браку

чистої води. ЄС підтримує програми, спрямовані на очищення водою, управління водними ресурсами та захист морських екосистем. У співпраці з Індією ЄС фінансує проекти, що мають на меті покращення якості води у річці Ганг, яка є важливим водним ресурсом для багатьох міст країни.

Крім того, для боротьби з морським пластиковим забрудненням ЄС фінансує ініціативи в Південно-Східній Азії, спрямовані на очищення океанів та скорочення використання пластику. Такі проекти в Індонезії розробляють альтернативи пластику та сприяють впровадженню принципів циркулярної економіки, яка передбачає повторне використання ресурсів [38].

Співпраця Європейського Союзу з країнами Азії у сфері екології та сталого розвитку є важливим кроком на шляху до глобального сталого майбутнього. Через різноманітні ініціативи ЄС демонструє свою прихильність до екологічних цінностей, що не лише покращує екологічну ситуацію у цих країнах, а й має глобальний вплив, сприяючи досягненню кліматичної нейтральності.

2.2. Латиноамериканський напрям інтеррегіональної політики ЄС

Європейський союз має з Латинською Америкою тісні історичні, релігійні, мовні та культурний зв'язки. Особливе місце у взаємодії Європи з Латинською Америкою посідають Іспанія та Португалія, які ще з кінця 80-х рр. ХХ ст. почали виступати як «міст» між двома регіонами.

Для розвитку співробітництва в 1991 р. було створено Ібероамериканське співтовариство націй, до складу якого увійшли Іспанія, Португалія та 19 країн регіону. Партнерство з Латинською Америкою для ЄС на початкових етапах становило інтерес для створення певної економічної протизаги США в регіоні. Та ж сама причина мотивувала і великі латиноамериканські країни до співпраці з ЄС [39].

У торговельно-економічному плані ЄС намагався будувати відносини з регіоном як у двосторонньому форматі - укладення договорів з окремими

країнами, так і в блоковому - взаємодія з економічними об'єднаннями Латинської Америки. З початку 2000-х рр. між ЄС і Південноамериканським спільним ринком (МЕРКОСУР) тривали переговори про створення зони вільної торгівлі (ЗВТ). Однією з проблем була неготовність ЄС допускати на свої ринки якісну сільськогосподарську продукцію латиноамериканських країн, побоюючись серйозної конкуренції. Особливо принципову позицію з цього питання займали Франція і Німеччина, використовуючи цю ситуацію як своєрідний «важіль» зовнішньої політики, коли переговори вийшли на завершальний етап. Так, під час саміту «великої двадцятки» в Осаці в червні 2019 р. президент Франції Е. Макрон заявив, що якщо Бразилія планує так само, як і США, вийти з Паризької угоди про клімат, то переговори про ЗВТ між ЄС і МЕРКОСУР будуть заморожені. Цю позицію врахувала бразильська влада: США не знайшли в особі Бразилії одностумця щодо виходу з угоди, а вже 28 червня 2019 р. Єврокомісія опублікувала повідомлення про те, що ЄС і МЕРКОСУР успішно завершили переговори про створення спільної ЗВТ [40].

ЄС також активно укладає договори про ЗВТ на двосторонній основі. У 2010 р. під час шостого саміту ЄС - Співтовариство країн Латинської Америки і Карибського басейну (СЕЛАК) було підписано, а у 2013 р. набули чинності договори про асоціацію та вільну торгівлю між ЄС, Колумбією і Перу, які є учасниками Андського співтовариства. Зважаючи на це, Колумбія і Перу в 2014 р. за активної підтримки Іспанії стали першими країнами регіону, громадяни яких отримали можливість в'їзду на територію більшості країн ЄС до 90 днів без отримання шенгенської візи. ЄС вважав, що приклади Колумбії та Перу спонукають й інші країни Андського співтовариства до розвитку співпраці. Цей підхід виправдав себе: у 2014 р. Еквадор розпочав переговори з ЄС щодо підписання договору про ЗВТ і незабаром підписав його [41].

Інтерес латиноамериканського бізнесу у співпраці з Європою також проявляється в тому, що великі латиноамериканські компанії, так звані «мультилатінас», активно виходять на європейські ринки. Лідерами інвестування в економіку Європи є чилійські компанії, за ними йдуть

бразильські та мексиканські. Португалія посідає перше місце в Європі з отримання латиноамериканського капіталу. На другому місці слідує Іспанія, де активно працює мексиканський капітал, - Мексика посіла шосте місце в списку іноземних інвесторів.

Щодо політичних суперечностей між ЄС і країнами Латинської Америки, то під час восьмого саміту ЄС-СЕЛАК у 2015 р. виявилася відмінність підходів Європи і держав Латинської Америки до ситуації у Венесуелі: Євросоюз загострював увагу на порушенні прав людини і недотриманні демократичних принципів у країні, а країни СЕЛАК під головуванням Еквадору «запропонували проект підсумкової декларації, в одному з пунктів якого містилася критика політики санкцій США щодо Венесуели» [42].

Проте з огляду на погіршення політичного та економічного становища у Венесуелі більшість країн Латинської Америки виступили проти чинного уряду Н. Мадуро. Водночас триваюче економічне ембарго Куби з боку США викликає неохвалення з боку ЄС, який намагається розширити співробітництво з Кубою за багатьма напрямками. У березні 2016 р. між ЄС і Кубою було підписано основоположний документ - Угоду про нормалізацію відносин, яка встановила основу для політичного діалогу, визначила параметри взаємної торгівлі, а також торкнулася питання про надання Кубі європейської економічної допомоги. З приходом до влади в США Д. Трампа американська адміністрація перестала розглядати можливість зближення США і Куби. У результаті щодо Куби застосовується санкційна політика, яка також негативно відбивається і на економічних інтересах Євросоюзу. У квітні 2019 р. США активували Третій розділ закону Гелмса-Бертоне, що, безумовно, викликало обурення і осуд з боку Євросоюзу. Високопоставлені представники ЄС заявили, що захищатимуть своїх інвесторів будь-якими способами: від розглядів у СОТ до застосування блокуючого статусу. Позиції ЄС у регіоні за останнє десятиліття стали менш міцними [43, 44].

Тісні культурні та історичні зв'язки між ЄС та Латинською Америкою слугували основою для багатьох економічних та політичних ініціатив упродовж

останніх десятиліть. Іberoамериканське співтовариство, створене у 1991 році, та двосторонні, багатосторонні угоди стали інструментами зміцнення цього співробітництва. Водночас процеси глобалізації та геополітичні виклики вимагали перегляду підходів і пошуку взаємовигідних рішень, як у торговельній, так і в політичній сферах.

Виходячи з цих передумов, одним із найважливіших аспектів економічної взаємодії між Європейським Союзом і Латинською Америкою залишається торговельний обіг. Аналіз його динаміки дозволяє зрозуміти, як змінювалися обсяги та структура торгівлі, а також які товари та послуги мають ключове значення для обох регіонів.

Три основні країни Латинської Америки за обсягом товарообігу з Європейським Союзом - це Бразилія, Мексика та Чилі. Бразилія є найбільшим торговельним партнером ЄС у регіоні. Мексика посідає друге місце, отримуючи значні переваги від угоди з ЄС, яка спрощує обмін транспортними засобами, машинами та іншими промисловими виробами. Чилі перебуває на третьому місці завдяки експорту мінеральних ресурсів і модернізованій Угоді про асоціацію з ЄС, що охоплює сфери сталого розвитку та цифрових технологій.

Торгівля Бразилії з ЄС становить близько 30% від загального обсягу торгівлі ЄС з регіоном Латинської Америки. ЄС - другий за величиною торговельний партнер Бразилії, на який припадає 18,3% від загального обсягу торгівлі. Бразилія є одинадцятим найбільшим торговельним партнером ЄС, на який припадає 1,7% від загального обсягу торгівлі ЄС.

Згідно з рисунком 2.4, що показує торгівлю товарами між ЄС та Бразилією у 2021-2023 роках, можна спостерігати зміни як в обсязі імпорту, так і експорту, а також в торговельному балансі. У 2021 році обсяг імпорту досяг 33 мільярдів євро, а експорту - 33,8 мільярда євро, що забезпечило позитивне сальдо в розмірі 0,8 мільярда євро на користь ЄС. Проте вже у 2022 році обсяг імпорту значно зріс до 49,9 мільярда євро, тоді як експорт зріс лише до 42,7 мільярда євро, що призвело до негативного сальдо в розмірі -7,2 мільярда євро [45].

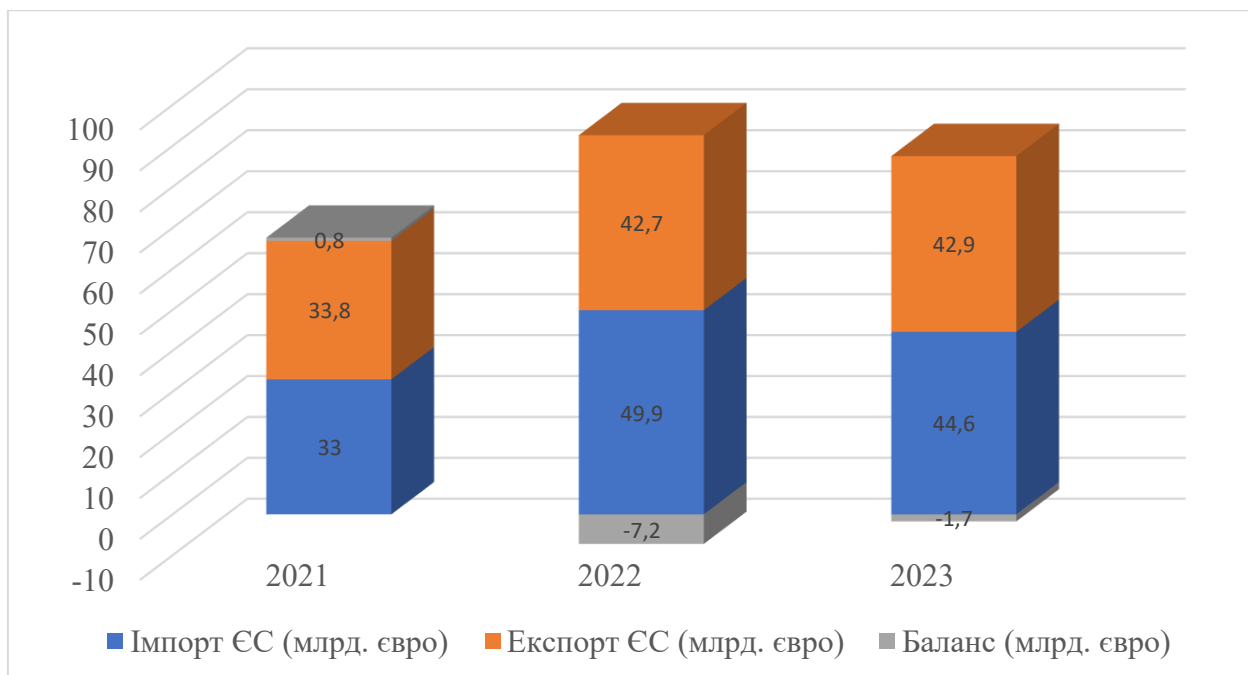

Рис. 2.4. Торгівля товарами між ЄС та Бразилією [45].

У 2023 році обсяг імпорту зменшився до 44,6 мільярда євро, а обсяг експорту трохи зріс до 42,9 мільярда євро, що призвело до зменшення дефіциту до -1,7 мільярда євро. Загалом, за ці три роки торгівля між ЄС та Бразилією характеризується коливаннями, причому у 2022 і 2023 роках ЄС мав дефіцит торгівлі з Бразилією [45].

Згідно рисунку 2.5, що показує торгівлю послугами між ЄС та Бразилією у 2021-2023 роках, можна побачити тенденцію до збільшення як імпорту, так і експорту, а також до зростання позитивного торгового балансу на користь ЄС. У 2021 році обсяг імпорту становив 6,3 мільярда євро, тоді як експорт досяг 13,2 мільярда євро, що призвело до позитивного сальдо в розмірі 6,9 мільярда євро. У 2022 році імпорт зріс до 8,9 мільярда євро, а експорт значно збільшився до 20 мільярдів євро, що дало позитивний баланс у 11,2 мільярда євро. У 2023 році імпорт трохи зменшився до 8,6 мільярда євро, тоді як експорт зріс до 20,8 мільярда євро, що дозволило досягти позитивного сальдо в 12,2 мільярда євро. Загалом, за три роки ЄС стабільно отримував позитивний торговий баланс у сфері послуг з Бразилією, при цьому його обсяги як імпорту, так і експорту збільшувалися, що свідчить про зростаючу активність у цьому секторі [45].

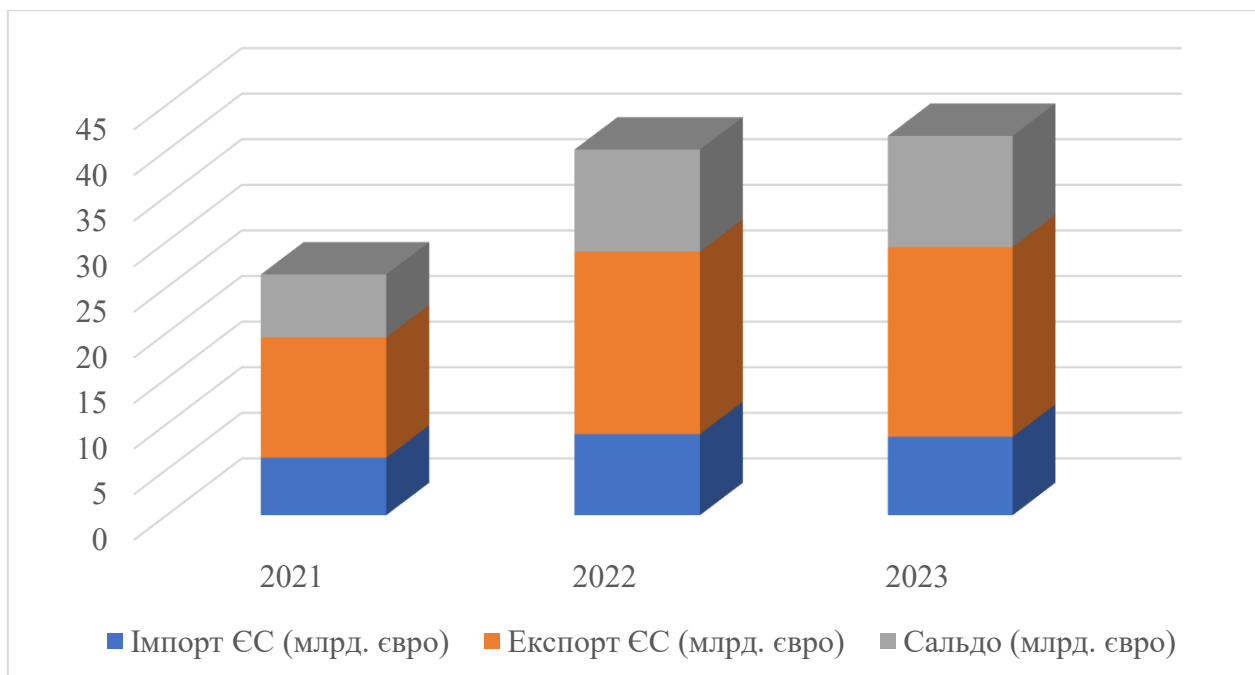

Рис. 2.5. Торговля послугами між ЄС та Бразилією [45].

В імпорті ЄС з Бразилії переважають сировинні товари, зокрема продукти харчування, напої та тютюнові вироби (16,3% імпорту ЄС з Бразилії), за ними йдуть овочеві продукти (17,8%) та мінеральні продукти (21,8%). Бразилія є найбільшим експортером сільськогосподарської продукції до ЄС у світі. Експорт ЄС до Бразилії складається переважно з машин та приладів (26,6%), хімічної продукції (23,6%) та транспортного обладнання (13,6%). ЄС є найбільшим іноземним інвестором у Бразилії з інвестиціями в багатьох секторах бразильської економіки [45].

Згідно зі звітом Європейської комісії за 2022 рік, Бразилія є однією з країн, які вдалися до великої кількості потенційно обмежувальних заходів у торгівлі. Бразильський ринок є високо захищеним із середнім митним тарифом у 13,5%. ЄС закликає Бразилію знизити тарифні та нетарифні бар'єри, а також сприяти створенню стабільного та більш відкритого регуляторного середовища для європейських інвесторів і трейдерів [45].

Тісні торговельні відносини між Європейським Союзом і Бразилією демонструють важливість цього партнерства для обох сторін. Однак у

Латинській Америці ще одним значним партнером ЄС є Мексика, яка посідає друге місце за обсягом товарообігу з Євросоюзом.

Торговельні відносини між ЄС та Мексикою регулюються торговельною частиною Угоди про економічне партнерство, політичну координацію та співробітництво між ЄС та Мексикою (також відома як «Глобальна угода»). До 2023 року двостороння торгівля зросла більш ніж у чотири рази за 20 років, що минули з моменту набуття чинності Глобальної угоди. У 2016 році ЄС та Мексика вирішили модернізувати Глобальну угоду між ЄС та Мексикою у всеосяжний та амбітний спосіб. У квітні 2018 року сторони досягли «принципової домовленості» щодо торговельної частини модернізованої Глобальної угоди між ЄС та Мексикою. У квітні 2020 року вони узгодили остаточні технічні деталі щодо державних закупівель. Угода між ЄС та Мексикою проходить необхідні внутрішньодержавні процедури з обох сторін.

У 2023 році ЄС був третім за величиною торговельним партнером Мексики (81,7 млрд євро двосторонньої торгівлі товарами) після США та Китаю. ЄС був другим за величиною експортним ринком Мексики після США (28,6 млрд євро) [45]. Основними статтями імпорту ЄС з Мексики є машини та прилади, транспортне обладнання, мінеральні продукти, оптичні/фотографічні інструменти, а також продукція хімічної та суміжних галузей промисловості.

Згідно рисунку 2.6, що відображає торгівлю товарами між ЄС та Мексикою у 2021-2023 роках, можна побачити стабільне зростання як імпорту, так і експорту, а також позитивний торговий баланс на користь ЄС протягом усього періоду. У 2021 році обсяг імпорту становив 23,4 мільярда євро, а експорт - 37,7 мільярда євро, що забезпечило позитивний торговий баланс у розмірі 14,3 мільярда євро. У 2022 році обсяг імпорту зріс до 28,3 мільярда євро, тоді як експорт збільшився до 49,4 мільярда євро, внаслідок чого позитивний баланс сягнув 21,2 мільярда євро. У 2023 році імпорт досяг 28,6 мільярда євро, а експорт збільшився до 53,1 мільярда євро, що призвело до ще більшого позитивного балансу в розмірі 24,6 мільярда євро [46].

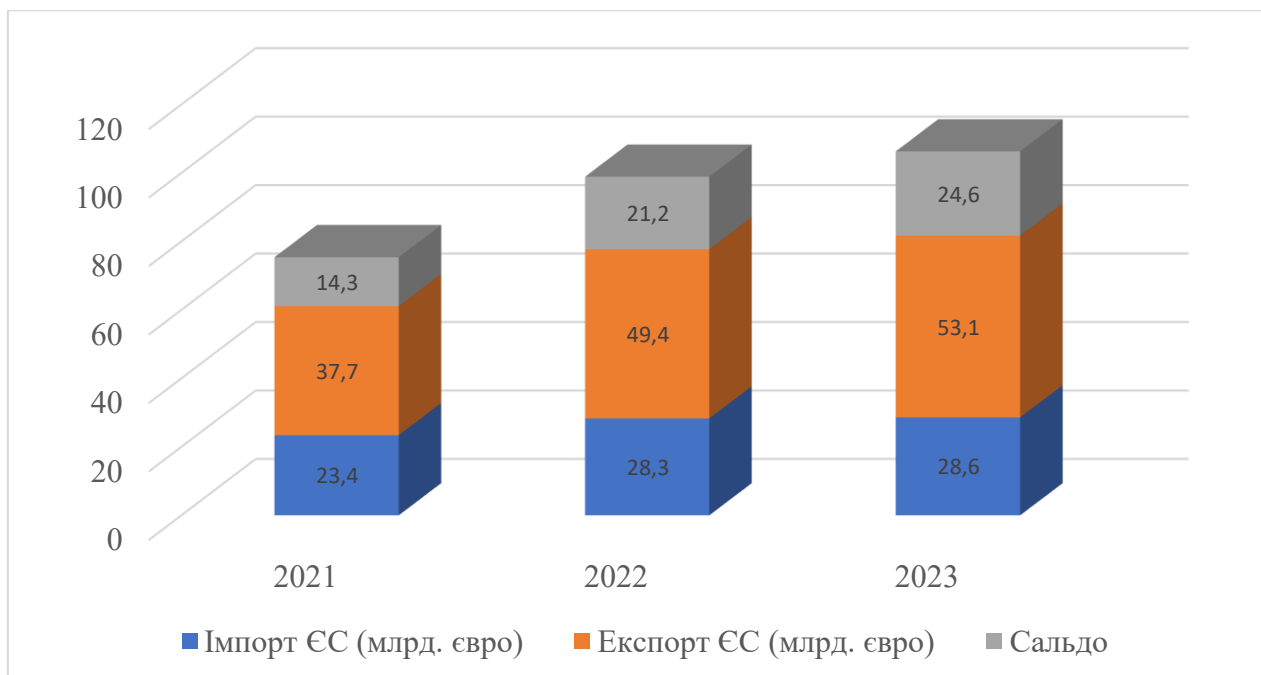

Рис. 2.6. Торгівля товарами між ЄС та Мексикою [46].

Отже, за три роки ЄС зміг підтримувати стабільно позитивний торговий баланс у торгівлі товарами з Мексикою, і цей баланс поступово зростав завдяки значному збільшенню обсягів експорту порівняно з імпортом.

У 2023 році ЄС був третім за величиною джерелом імпорту Мексики після США та Китаю. Основними статтями експорту ЄС до Мексики є машини та прилади, транспортне обладнання, хімічна продукція та неблагородні метали. ЄС продовжує реєструвати позитивне торговельне сальдо з Мексикою. Профіцит збільшився з 21,1 млрд євро у 2022 році до 24,6 млрд євро у 2023 році [46].

За даними рисунку 2.7, торгівля послугами між ЄС та Мексикою показує тенденцію до зростання як в імпорті, так і в експорті з боку ЄС. У 2021 році обсяг імпорту становив 5,6 млрд євро, а експорту — 11,6 млрд євро, що дало позитивний торговельний баланс у 6 млрд євро. У 2022 році обсяги зросли: імпорт склав 7,3 млрд євро, експорт — 15,2 млрд євро, а позитивний баланс збільшився до 7,9 млрд євро. Дані за 2023 рік не представлені, але спостерігається загальна позитивна динаміка збільшення торговельного балансу для ЄС у торгівлі послугами з Мексикою [46].

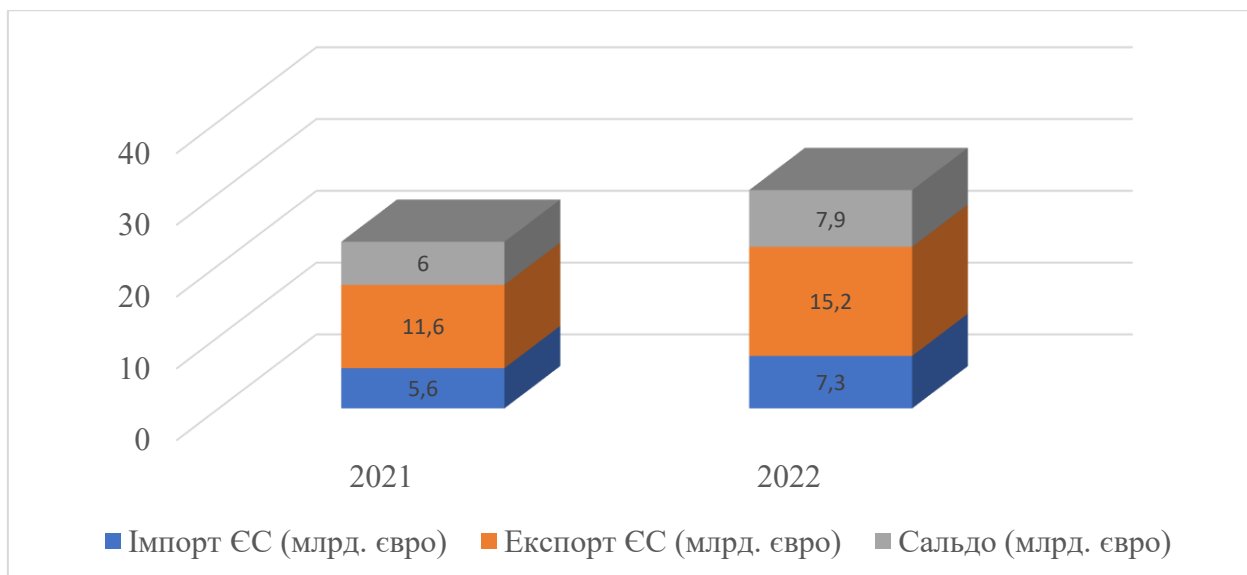

Рис. 2.7. Торгівля послугами між ЄС та Мексикою [46].

Експорт послуг з ЄС до Мексики складається переважно з ділових послуг, транспортних послуг, туристичних послуг, а також телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг. Що стосується прямих іноземних інвестицій, ЄС є другим за величиною інвестором у Мексиці після США [46].

Торговельні відносини між ЄС та Мексикою, які регулюються Глобальною угодою, демонструють високий рівень співпраці та значне економічне зростання. Однак, окрім Мексики, важливим торговельним партнером ЄС у Латинській Америці є Чилі. Ця країна посідає третє місце за обсягом товарообігу з Європейським Союзом, підтримуючи стабільні торговельно-економічні відносини, що спираються на модернізовану Угоду про асоціацію. Перейдімо до аналізу торговельних відносин ЄС і Чилі, які ґрунтуються на партнерстві у стратегічних галузях.

Двосторонні торговельні відносини ЄС з Чилі регулюються угодою про асоціацію між ЄС та Чилі. Чинна угода про асоціацію між ЄС та Чилі наразі модернізується за допомогою двох паралельних правових інструментів: поглибленої рамкової угоди та тимчасової торговельної угоди. Обидва правові інструменти були підписані 13 грудня 2023 року. ЄС та Чилі вперше уклали Угоду про асоціацію у 2002 році. Ця угода містить комплексні правила, що

регулюють торговельні відносини між ЄС та Чилі, які набули чинності в лютому 2003 року.

Рисунок 2.8 демонструє тенденції в торгівлі товарами між Європейським Союзом та Чилі за період з 2021 по 2023 роки.

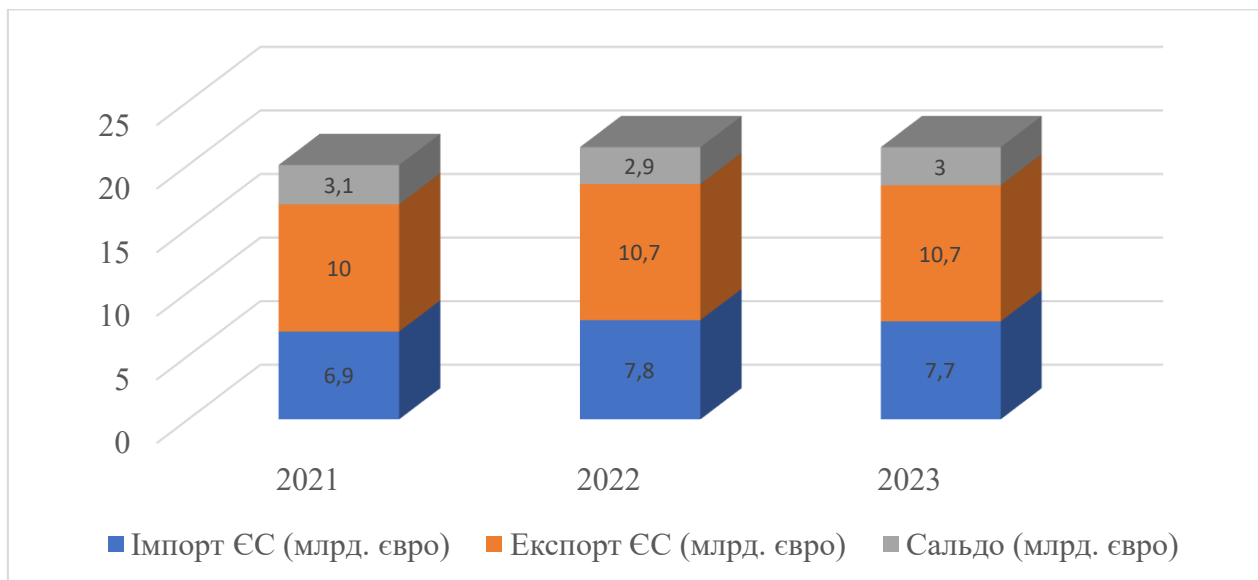

Рис. 2.8. Торговля товарами між ЄС та Чилі [47].

Імпорт ЄС із Чилі виріс із 6,9 мільярда євро у 2021 році до 7,8 мільярда євро у 2022 році, але дещо зменшився у 2023 році до 7,7 мільярда євро. Експорт ЄС до Чилі зростає і залишався стабільним, збільшившись із 10 мільярдів євро у 2021 році до 10,7 мільярда євро у 2022 та 2023 роках. Торговельний баланс протягом цього періоду залишався позитивним для ЄС, хоча і зазнавав коливань: у 2021 році він становив 3,1 мільярда євро, у 2022 році зменшився до 2,9 мільярда євро, а в 2023 році знову виріс до 3 мільярдів євро. Ці показники свідчать про стабільні та вигідні для ЄС торгові відносини з Чилі, оскільки експорт переважає над імпортом [47].

На рисунку 2.9 показано торгівлю послугами між ЄС та Чилі у мільярдах євро за 2021 і 2022 роки.

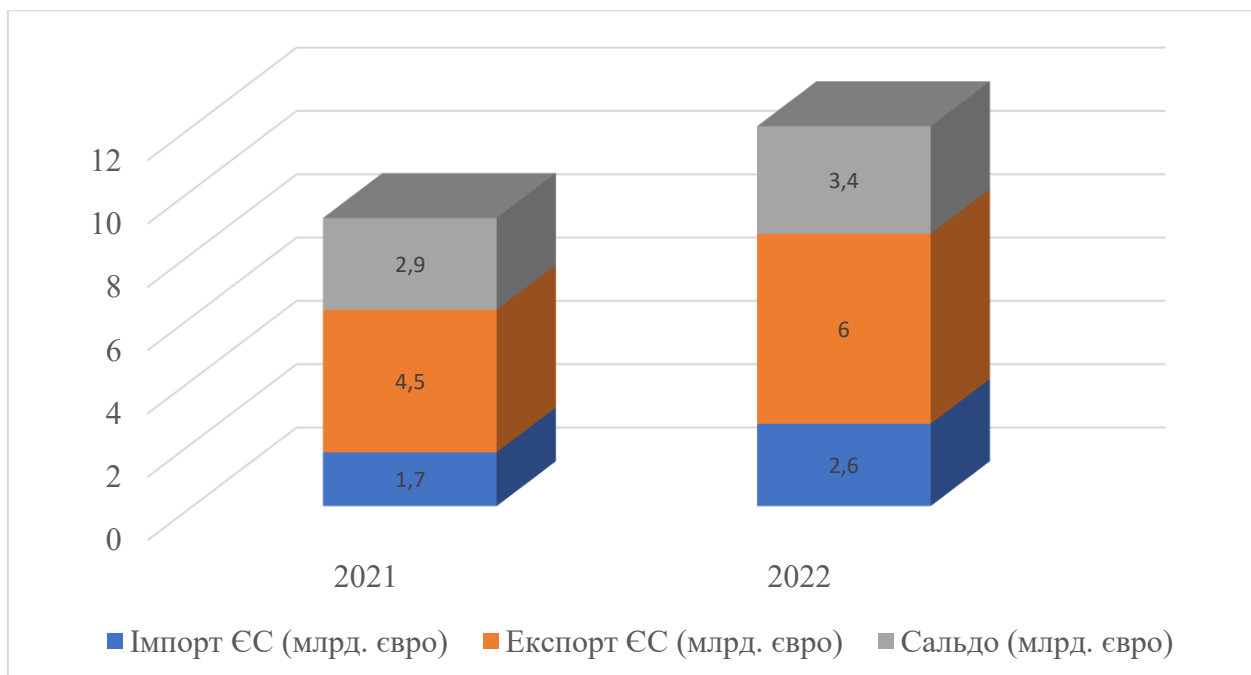

Рис. 2.9. Торгівля послугами між ЄС та Чилі [47].

У 2021 році ЄС імпортував послуги з Чилі на суму 1,7 мільярда євро, тоді як експорт ЄС до Чилі становив 4,5 мільярда євро. Баланс торгівлі послугами склав 2,9 мільярда євро на користь ЄС. У 2022 році імпорт послуг ЄС з Чилі зріс до 2,6 мільярда євро, а експорт збільшився до 6 мільярдів євро, що призвело до позитивного сальдо для ЄС у розмірі 3,4 мільярда євро. Торгівля послугами між ЄС та Чилі демонструє зростання. У 2022 році експорт послуг з ЄС до Чилі та імпорт з Чилі до ЄС обидва зросли, що призвело до збільшення позитивного торговельного сальдо для ЄС [47].

ЄС є третім за величиною торговельним партнером Чилі, на якого припадає близько 10% від загального обсягу торгівлі Чилі у 2023 році. ЄС є третім за величиною імпортним постачальником Чилі та третім за величиною експортним ринком Чилі після Китаю та США. У 2023 році основними статтями імпорту ЄС з Чилі були рослинна продукція (39%), мінеральні продукти (20%) та неблагородні метали (21%). Основними статтями експорту ЄС до Чилі у 2023 році були машини (27%), хімічна продукція (18%) та транспортне обладнання (17%) [47].

Тісні культурні, історичні та економічні зв'язки між Європейським Союзом та Латинською Америкою стимулювали активну співпрацю, що охоплює як політичні, так і економічні аспекти. Співробітництво ЄС з Латинською Америкою продовжує розвиватися, однак залишається низка політичних розбіжностей.

2.3. Африканський напрям інтеррегіональної політики ЄС

Завдяки спільній історії та географічній близькості, Африка і Європа, природно, підтримують зв'язки, які проявляються в політичній, безпековій, економічній та соціальній взаємодії. Економічна складова відносин характеризує, що товарообіг між двома континентами становить 225 мільярдів євро на рік. Щороку ЄС в Африку вкладає майже 30 мільярдів євро, залишаючись основним донором на континенті, випереджаючи США, Японію та Китай. Загальний обсяг державної допомоги розвитку Європейського Союзу та його 27 держав-членів становить 65 мільярдів євро на рік.

Крім тісного економічного співробітництва, близькість між двома континентами також очевидна в європейському військовому і цивільному співробітництві в Африці. Із семи військових місій, які наразі проводить Євросоюз, шість зосереджені на африканському континенті. Чотири з цих місій насамперед спрямовані на навчання місцевих збройних сил: у Сомалі (EUTM Somalia, з 2010 р.), у Малі (EUTM Mali), у Центральноафриканській Республіці (EUTM CAR, з 2016 р.) і в Мозамбіку (EUTM Mozambique, з 2021 р.). Дві інші місії займаються боротьбою з морським піратством біля узбережжя Сомалі (EUNAVFOR Atalanta, з 2020 р.) і контролюють дотримання запровадженого ООН ембарго на постачання зброї до Лівії (EUNAVFOR Irini).

На додаток до цих військових місій Європейський Союз також направляє в Африку чотири цивільні місії. З 2013 року місія EUBAM у Лівії допомагає лівійській владі в управлінні кордонами. Місія EUCAP у Сомалі, розпочата 2016 року, спрямована на зміцнення морського потенціалу Сомалі, зокрема на

підтримку військової місії з боротьби з піратством. У регіоні Сахеля діють ще дві цивільні місії: EUCAP Sahel Niger (з 2012 р.), метою якої є підвищення потенціалу сил оборони та безпеки Нігеру, і EUCAP Sahel Mali (з 2014 р.), яка допомагає зміцнити спроможності малійських правоохоронних органів [48].

Цей інтерес Європейського Союзу до африканського континенту пояснюється міжнародним геополітичним контекстом, у якому Африка посідає дедалі впливове місце, тоді як Європа потерпає від певного зниження свого міжнародного домінування, як в економічному, так і в геополітичному плані. Таким чином, Євросоюз не є єдиним, хто переорієнтує свою міжнародну стратегію на африканський континент. Він стикається з жорсткою конкуренцією з боку третіх держав на африканському континенті. Китай, США, Туреччина, Індія, Японія, Росія, Бразилія, Південна Корея та країни Перської затоки є також претендентами на зміцнення співпраці з різними африканськими країнами.

Хоча Африка, як і раніше, відіграє незначну роль у світовій економіці, становлячи 3% світового економічного виробництва у 2023 році, континент може похвалитися одними з найдинамічніших економік на землі. Багато аналітиків очікують, що до 2027 року континент стане регіоном, який найшвидше зростає. Фрагментація Європи іноді підриває авторитет і ефективність ЄС на континенті.

У цій міжнародній боротьбі за Африку основними конкурентами ЄС є Китай, США та Росія. Саміти «Китай-Африка», «Росія-Африка» та «США-Африка» слідуєть один за одним у швидкому темпі, втілюючи цей значний ентузіазм. Кожна з цих держав реалізує свою власну стратегію відповідно до порядку денного, який визначається іноді абсолютно різними пріоритетами.

Таким чином, хоча вже тісні стосунки між цими двома континентами та центральне положення Африки у світі є чинниками відновлення інтересу, виявленого ЄС та Африканським союзом (АС) до цього партнерства, усвідомлення спільної долі, яка ставить спільні проблеми, ще більше зміцнює готовність лідерів по обидва боки Середземномор'я, підтвердити свою

співпрацю. Саме в цьому дусі Урсула фон дер Ляєн заявила напередодні саміту АС-ЄС: «Африці потрібна Європа, а Європі потрібна Африка». Африка тепер сприймається як важливий і нерозривно пов'язаний партнер майбутнього Європи. У цьому сенсі в червні 2022 року африканські та європейські дипломати зустрілися в Аддіс-Абебі, щоб поміркувати на тему «Чому Європа та Африка потрібні одна одній у часи кризи» [49].

Ці спільні проблеми можна грубо резюмувати в наступних темах: «мир і безпека, міграція, зміна клімату, цифровий перехід і криза багатосторонності», до яких природним чином додається енергетичне питання. Одна з перших спільних проблем, що стоять перед двома континентами, полягає в управлінні міграційними потоками. На основі осей, визначених у Валлеттському спільному плані дій, що спрямований на підтримку африканських та європейських партнерів шляхом зміцнення управління міграцією, після саміту АС-ЄС у лютому 2022 року було запущено дві ініціативи, а саме «Маршрут Атлантичного/Західного Середземномор'я» ТЕІ та «Центрально-Середземноморський маршрут». Маршрут ТЕІ.

Їхні цілі, спільні для двох континентів, можна резюмувати в 5 пунктах.

1. Запобігати нелегальній міграції та боротися з торгівлею людьми і контрабандою. Створити середовище, що сприяє розвитку, і сприяти легальній міграції та мобільності, а також допомагати країнам-партнерам забезпечити захист та економічну автономію мігрантів, сприяти сталому поверненню та реінтеграції застряглих мігрантів, усунути корінні структурні причини нелегальної міграції та вимушеного переміщення.

2. Мир і безпека є спільними проблемами, які пов'язують двох сусідів через їхню географічну близькість і важливість людських та економічних потоків між двома континентами. Що стосується миру і безпеки, мета ЄС полягає в підтримці африканських ініціатив щодо боротьби з тероризмом і сприянні діям африканських країн щодо забезпечення стабільності континенту шляхом підтримки миротворчих операцій і зміцнення місцевого потенціалу. Дійсно, нестабільність і відсутність безпеки в Африці неминуче має наслідки

для Європи. Таким чином, у тісній співпраці з Африканським союзом ЄС використовує свої ресурси для сприяння «африканським розв'язанням африканських проблем» у Сомалі, Сахелі, Центральноафриканській Республіці та Мозамбіку.

3. Проблема зміни клімату лежить в основі спільних проблем між двома географічними регіонами. Напередодні саміту АС-ЄС Жозеп Боррель, віцепрезидент Європейської комісії, заявив: «Останніми роками ЄС мобілізувався, щоб допомогти Африці адаптуватися до її наслідків (пов'язаних зі зміною клімату), зокрема, за допомогою «Великої зеленої стіни» проти опустелювання, але в майбутньому нам доведеться значно активізувати ці зусилля. Ми також повинні об'єднати зусилля, щоб забезпечити успіх Конференції Організації Об'єднаних Націй зі зміни клімату (COP26). Разом ми представляємо 40% країн ООН, і разом ми можемо вивести світ на шлях більш справедливого та сталого розвитку» [50].

Щодо енергетичного питання, то через прискорення історії, пов'язане з контекстом зростаючої геополітичної напруженості та конкуренції, ЄС зрозумів, що Африка є одним із найбільш законних партнерів для досягнення своєї стратегічної мети автономії. Своєю чергою, африканські лідери підкреслюють зацікавленість своїх країн у співпраці з Європейським Союзом, здатним підтримати континент у процесі індустріалізації, що дасть змогу перетворювати природні ресурси на місці на перетворену енергію.

4. Що стосується оцифрування африканського континенту, багато гравців вимагають доступу до супутникових технологій і прокладання підводних кабелів. Однак існує серйозна перешкода, яку необхідно подолати, що полягає в дефіциті доступу до електроенергії, від якого страждає велика частина африканського населення. Таким чином, у 2024 році лише кожна друга людина в Африці матиме доступ до електроенергії. Якщо нинішні тенденції збережуться, менше 40% африканських країн досягнуть загального доступу до електроенергії до 2050 року. Цифровізація Африки, і демократизація доступу до електроенергії є пріоритетами для обох партнерів.

5. Європейський Союз, як і Африканський Союз, поділяє принципи багатосторонності. Щоб мати більшу вагу в міжнародних інституціях, два геополітичних утворення зацікавлені у співпраці, щоб забезпечити появу реформованої, справедливої та представницької багатосторонньої системи, яка відображає потреби всіх учасників. У цьому відношенні Європа хоче підтримати пропозиції Африки щодо реформування багатосторонніх інститутів, таких як Рада Безпеки ООН, Світова Організація Торгівлі і Бреттон-Вудські установи, так само, як вона підтримує вступ АС до G20 [50].

З огляду на це масштабне співробітництво між Європейським Союзом та Африкою, як у військовій, так і в цивільній сферах, стає зрозуміло, чому економічні зв'язки є ще однією критично важливою ланкою між двома континентами. Взаємозалежність стає дедалі помітнішою, особливо у світлі зусиль обох сторін зі зміцнення партнерства у стратегічних секторах, таких як енергетика та оцифрування. Щоб краще зрозуміти масштаби цих відносин, далі розглянемо статистичні дані про товарообіг Європейського Союзу з двома найбільшими торговими партнерами в Африці - Алжиром та Південно-Африканською Республікою (ПАР).

Угода про асоціацію між ЄС та Алжиром була підписана у квітні 2002 року і набула чинності у вересні 2005 року.

Угода встановлює рамки відносин між ЄС та Алжиром у всіх сферах, включаючи торгівлю. Вона передбачає взаємну лібералізацію торгівлі товарами з елементами асиметрії на користь Алжиру.

Метою угоди було створення зони вільної торгівлі між ЄС та Алжиром, включаючи повне скасування тарифів, до вересня 2020 року - ця мета була досягнута, за винятком кількох тарифів, які Алжир ще не скасував.

Алжир є 22-м найбільшим торговельним партнером ЄС, на який припадає 1% від загального обсягу торгівлі товарами ЄС у 2023 році.

ЄС є найбільшим торговельним партнером Алжиру, на який припадає більша частина міжнародної торгівлі Алжиру (близько 50% у 2023 році).

Загальний обсяг торгівлі товарами між ЄС та Алжиром у 2023 році склав 50,2 млрд євро (рис. 2.10). Імпорт ЄС з Алжиру склав 35,4 млрд євро. В імпорті переважали мінеральні продукти (33,9 млрд євро, 96%). Експорт ЄС до Алжиру склав 14,9 млрд євро, в якому переважали машини і прилади (2,7 млрд євро, 18,1%), хімічні продукти (2,5 млрд євро, 16,9%) і транспортне обладнання (2,2 млрд євро, 15,2%) [51].

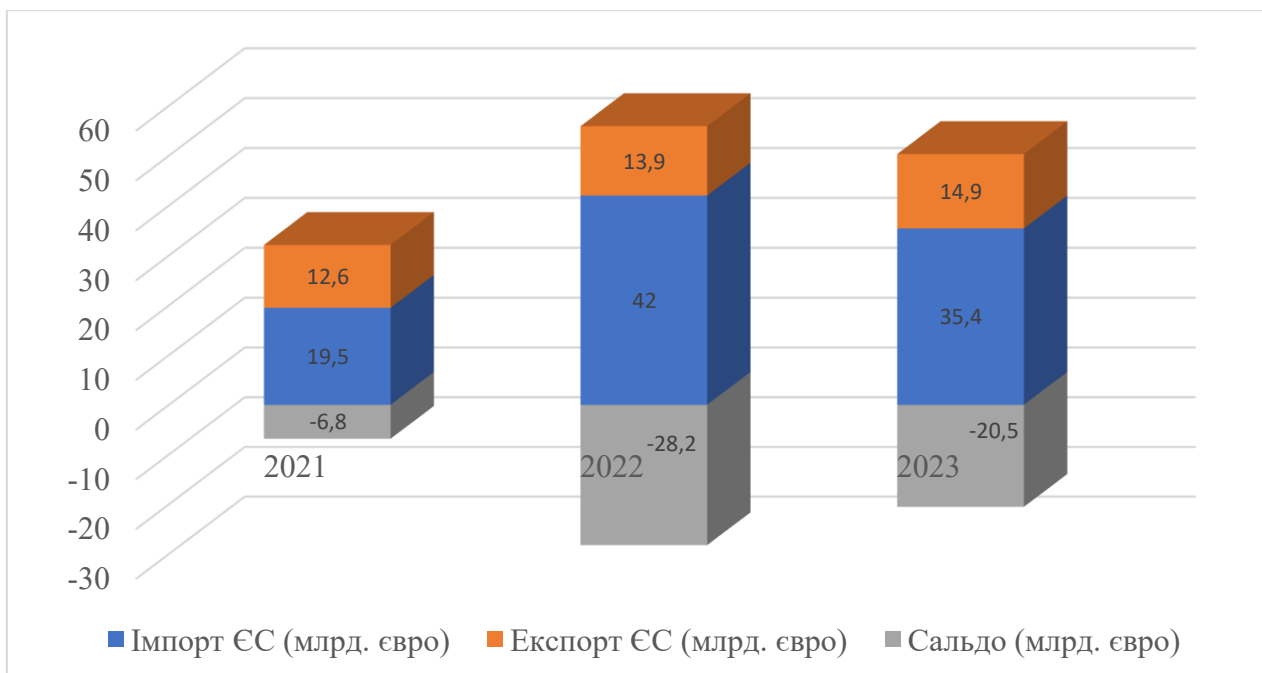

Рис. 2.10. Торгівля товарами між ЄС та Алжиром [51].

Аналізуючи торгові відносини між ЄС та Алжиром на основі рис. 2.10, можна простежити виразні зміни в обсягах товарообігу за останні три роки. Імпорт товарів з Алжиру до ЄС демонструє значне зростання: з 19,5 мільярда євро у 2021 році до пікового значення у 42 мільярди євро у 2022 році. Ця тенденція, найімовірніше, відображає зміни в глобальних цінах на енергоносії та підвищений попит на сировинні ресурси, такі як нафта та природний газ, які Алжир активно експортує до Європи. У 2023 році обсяги імпорту дещо знизилися до 35,4 мільярда євро, однак залишаються значно вищими, ніж у 2021 році, що вказує на стійке значення енергетичних поставок. Експорт товарів з ЄС до Алжиру залишався стабільнішим, поступово зростаючи з 12,6

мільярда євро у 2021 році до 14,9 мільярда євро у 2023 році. Це свідчить про збереження стабільного попиту на європейські товари в Алжирі, включаючи обладнання, технології та промислову продукцію. Незважаючи на цей стабільний експорт, загальний торговий баланс між ЄС і Алжиром залишається негативним для ЄС, із найзначнішою різницею у 28,2 мільярда євро у 2022 році та деяким скороченням до 20,5 мільярда євро у 2023 році. Така ситуація підкреслює залежність Європейського Союзу від енергетичних ресурсів Алжиру, що є важливим стратегічним фактором у контексті забезпечення енергетичної безпеки [51].

Рисунок 2.11 демонструє тенденції в торгівлі послугами між Європейським Союзом та Алжиром за 2021-2022 роки.

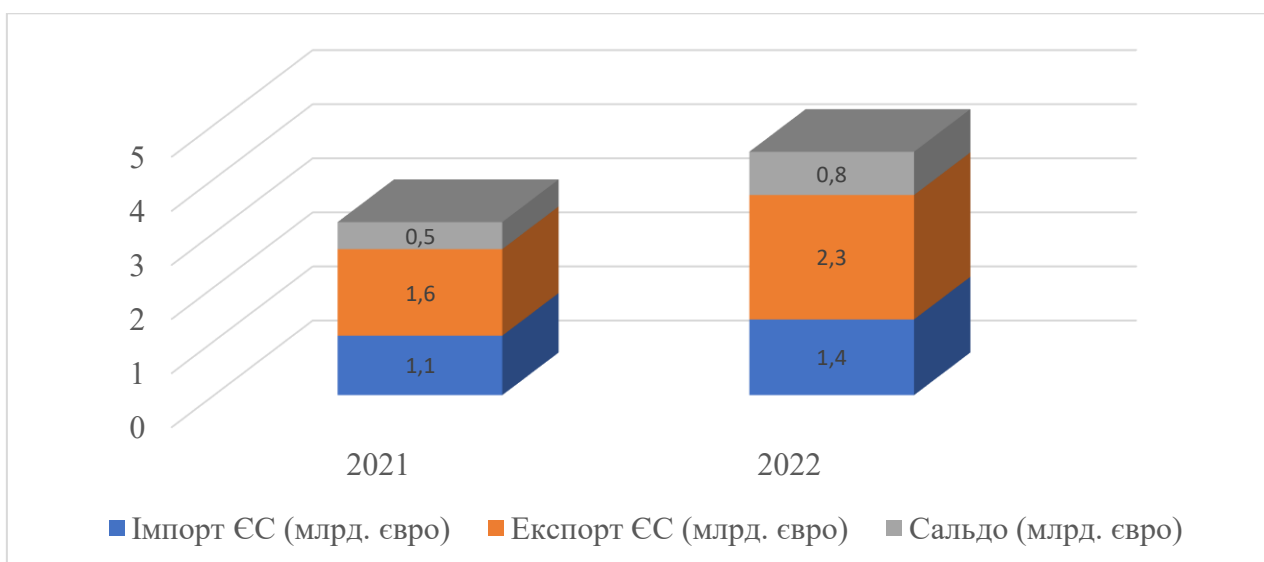

Рис 2.11. Торговля послугами між ЄС та Алжиром [51].

Торговля послугами між ЄС та Алжиром, як видно на рис. 2.11, значно відрізняється від торгівлі товарами. У 2021 році ЄС імпортував послуги з Алжиру на суму 1,1 мільярда євро, а експортував на 1,6 мільярда євро, що призвело до позитивного торгового балансу в 0,5 мільярда євро на користь ЄС. У 2022 році імпорт послуг ЄС зріс до 1,4 мільярда євро, тоді як експорт збільшився до 2,3 мільярда євро, що ще збільшило позитивне сальдо до 0,8 мільярда євро. Порівняно з торгівлею товарами, де торговий баланс був

негативним на користь Алжиру протягом усіх трьох років (2021–2023), торгівля послугами має позитивний баланс на користь ЄС. У той час як торгівля товарами характеризувалася великим дефіцитом для ЄС (найбільший у 2022 році: -28,2 мільярда євро), сектор послуг стабільно демонструє значення, вигідні ЄС. Загалом, у той час як торгівля товарами створює значні виклики для ЄС через великий імпорт і відповідний дефіцит, торгівля послугами є більш вигідною для Європейського Союзу, забезпечуючи стабільний позитивний торговий баланс [51].

Наступним кроком є розгляд товарообігу Європейського Союзу з іншою важливою африканською країною - Південно-Африканською Республікою, де економічні зв'язки мають свої особливості та динаміку.

З моменту укладення Угоди про торгівлю, розвиток та співробітництво (TDCA) між ЄС та ПАР у 1999 році обидві сторони мають міцні та зростаючі торговельні відносини. У червні 2016 року ЄС і Південно-Африканська Республіка разом з Ботсваною, Лесото, Мозамбіком, Намібією і Свазілендом підписали Угоду про економічне партнерство країн Південної Африки (SADC EPA), яка регулює торгівлю товарами між двома регіонами, замінивши таким чином торговельні положення Угоди про торгівлю та розвиток.

Відповідно до так званої «SADC EPA», ЄС повністю або частково скасував митні збори на 98,7% імпорту з ПАР, гарантуючи при цьому повний вільний доступ для решти країн-підписантів. Сьогодні ЄС залишається найбільшим торговельним та інвестиційним партнером Південно-Африканської Республіки, а вона в свою чергу є найбільшим торговельним партнером ЄС в Африці.

Експорт ПАР до ЄС зростає, а структура цього експорту стає все більш різноманітною. Південна Африка поступово переходить від експорту переважно сировинних товарів до більш диверсифікованого експортного профілю, який включає промислові товари.

Основними статтями експорту ПАР до ЄС є паливо і гірничодобувна продукція, машини і транспортне обладнання, а також інші напівфабрикати.

В експорті ЄС до ПАР переважають машини і транспортне обладнання, хімікати та інші напівфабрикати.

На рисунку 2.12 показано торгівлю товарами між ЄС та Південно-Африканською Республікою у мільярдах євро за період 2021-2023 років.

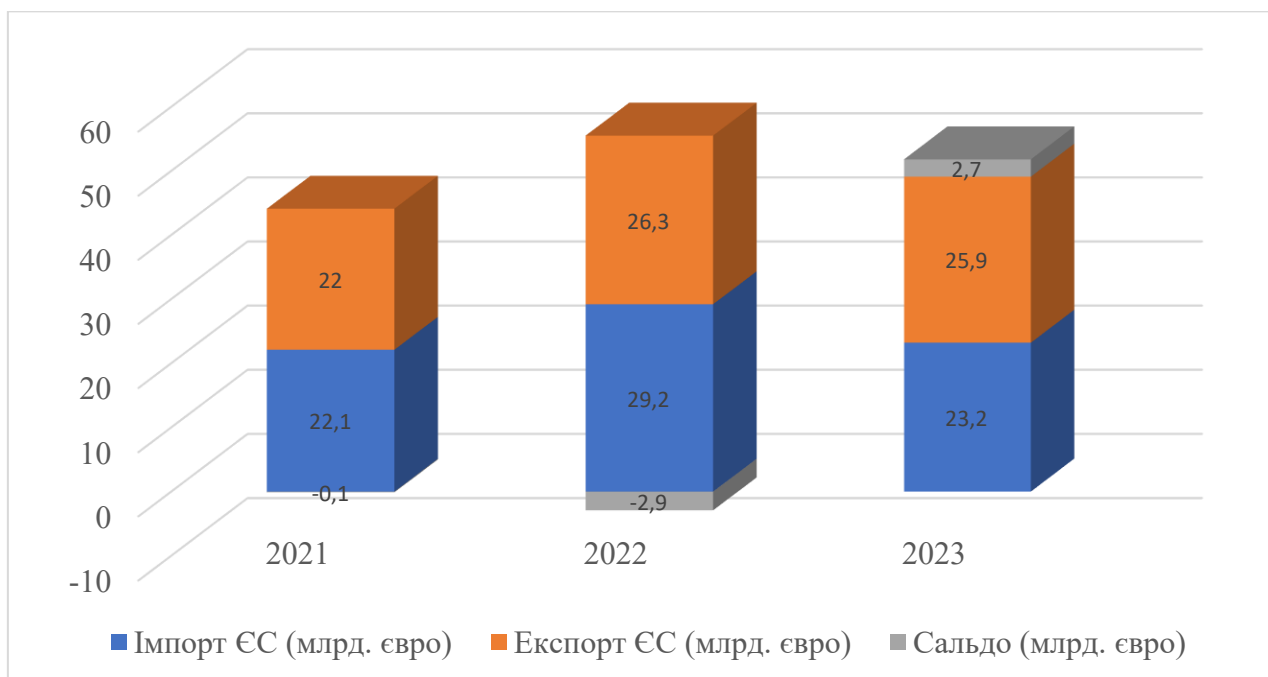

Рис. 2.12. Торгівля товарами між ЄС та Південно-Африканською Республікою [52].

Рисунок 2.12 відображає динаміку товарообігу між Європейським Союзом та Південно-Африканською Республікою за 2021-2023 роки, включаючи обсяги імпорту, експорту та торговельний баланс. У 2021 році імпорт ЄС з ПАР становив 22,1 млрд євро, а експорт - 22 млрд євро, що призвело до майже рівного торгового балансу з невеликим дефіцитом для ЄС у розмірі 0,1 млрд євро. У 2022 році обсяг імпорту з ПАР значно зріс до 29,2 млрд євро, що було викликано збільшенням попиту на мінеральні ресурси (золото, платину, вугілля), які ЄС імпортує для промисловості та електроніки, тоді як експорт з ЄС до ПАР також зріс до 26,3 млрд євро. Це призвело до зростання дефіциту торговельного балансу ЄС до 2,9 млрд євро. У 2023 році обсяги імпорту знизилися до 23,3 млрд євро, але залишилися вищими, ніж у

2021 році, тоді як експорт з ЄС трохи знизився до 25,9 млрд євро, що дозволило ЄС вперше за три роки досягти позитивного торговельного балансу у розмірі 2,7 млрд євро. Ці показники свідчать про зміну співвідношення між імпортом і експортом, що дозволило ЄС отримати позитивний результат у торговельному балансі з ПАР у 2023 році [52].

Рисунок 2.13 відображає статистичні дані торгівлі послугами між ЄС та ПАР у 2021-2022 роки.

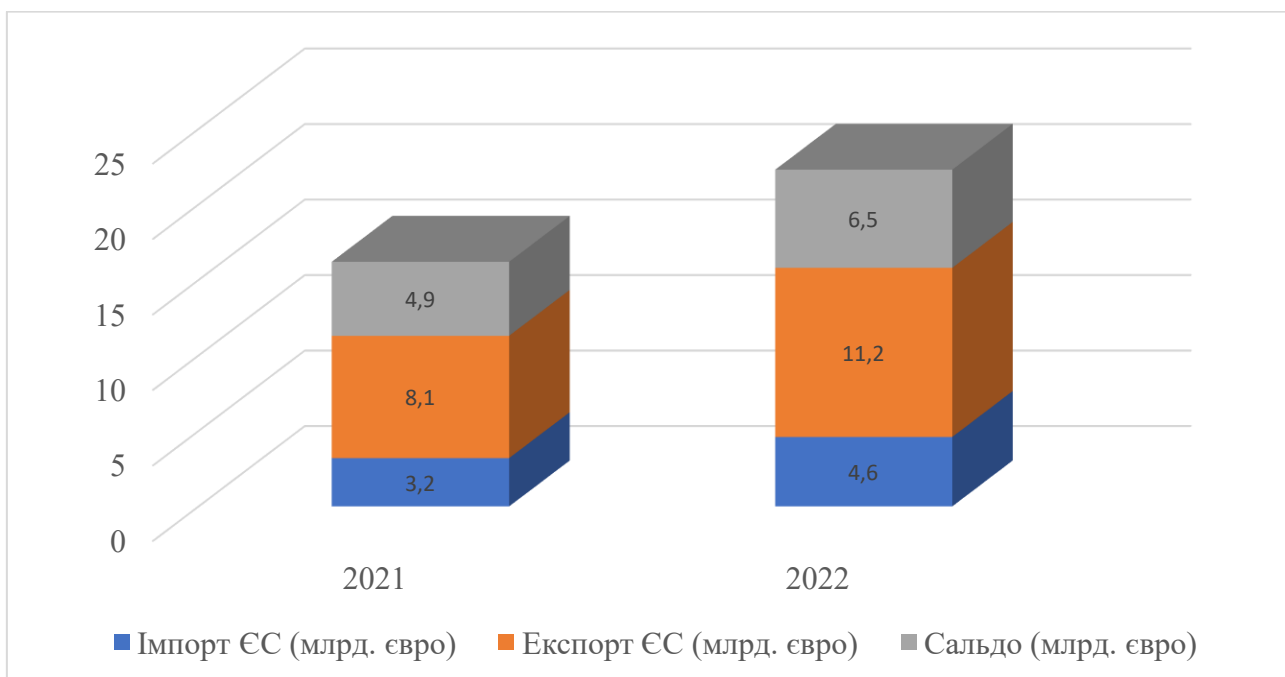

Рис. 2.13. Торгівля послугами між ЄС та Південно-Африканською Республікою [52].

Згідно рисунку 2.13, торгівля послугами між ЄС та ПАР демонструє стабільний позитивний баланс на користь ЄС, що контрастує з торговим балансом у сфері товарів (рис. 2.12). У 2021 році ЄС експортував послуг на 8,1 млрд євро, а імпортував на 3,2 млрд євро, отримавши позитивне сальдо 4,9 млрд євро. У 2022 році експорт послуг зріс до 11,2 млрд євро, імпорт - до 4,6 млрд євро, що збільшило сальдо до 6,5 млрд євро [52].

Такий позитивний баланс свідчить про більшу залежність ПАР від європейських послуг, особливо в галузях консалтингу, фінансів та технологій.

Зростання експорту послуг з ЄС зумовлене збільшенням інвестицій та інтеграції ПАР у міжнародну економіку, тоді як у торгівлі товарами ЄС більше залежить від ресурсів ПАР [52].

Загалом, Європейський Союз та Африка мають глибокі та багатогранні відносини, зумовлені історичними, економічними та геополітичними факторами. Сусідство і взаємна зацікавленість у стабільності та розвитку обох континентів зміцнюють цей зв'язок. Економічне співробітництво, виражене в масштабних обсягах торгівлі та державної допомоги, а також у спільних проєктах, підкреслює значення Африки для ЄС як стратегічного партнера. Разом з тим, важливими сферами співпраці є мир та безпека, боротьба зі змінами клімату, цифровий розвиток та вирішення питань міграції. В умовах зростаючої глобальної конкуренції з боку інших держав, зокрема Китаю, США та Росії, Європа прагне закріпити свою присутність та вплив в Африці, щоб посилити власну геополітичну автономію. Спільні виклики та цілі, такі як стабільність, боротьба зі змінами клімату і соціально-економічний розвиток, об'єднують ці два континенти, створюючи передумови для взаємовигідного партнерства. Африка все більше розглядається як важливий союзник, необхідний для досягнення стратегічних цілей Європи, а отже, співпраця між ЄС та Африкою є ключовою для побудови сталого та мирного майбутнього обох регіонів.

Висновки до розділу 2

Аналіз співпраці Європейського Союзу з країнами Азії, Латинської Америки та Африки надав можливість виокремити наступні тенденції взаємодії ЄС з даними регіонами. В Азії ЄС приділяє особливу увагу співпраці з такими країнами, як Китай, Казахстан та Узбекистан. Це зумовлено значними енергетичними ресурсами та стратегічною важливістю Центральної Азії, де країни мають потенціал для диверсифікації енергопостачання ЄС та забезпечення стабільності. Відносини з Китаєм підкреслюють прагнення ЄС до

економічної взаємодії в стратегічних галузях, таких як промислові технології та цифрова сфера. ЄС також реалізує численні екологічні ініціативи в Азії, спрямовані на скорочення викидів, збереження біорізноманіття та підтримку зеленої енергетики.

У Латинській Америці основними партнерами ЄС є Бразилія, Мексика та Чилі. З цими країнами налагоджено стабільні торговельно-економічні відносини, що забезпечують високі обсяги товарообігу та позитивний торговий баланс для ЄС. Співпраця також регулюється низкою двосторонніх та багатосторонніх угод, які сприяють розвитку інтеграції. Проте ЄС стикається з деякими політичними розбіжностями, як-от питання щодо ситуації у Венесуелі та Кубі, що іноді ускладнює партнерство.

Щодо Африки, ЄС розглядає континент як стратегічного партнера, акцентуючи на довгостроковому розвитку, стабільності та зростанні. ЄС активно інвестує в інфраструктурні проекти, спрямовані на розвиток енергетичних та транспортних мереж, а також підтримку демократичних реформ і боротьбу з безпековими викликами, такими як міграція та тероризм. Важливу роль відіграють програми у сфері охорони здоров'я, освіти та екології, що спрямовані на підвищення якості життя в Африці та покращення умов для сталого розвитку. Економічні відносини базуються на торгівлі сировинними ресурсами, що є важливими для економік обох сторін.

Отже, загалом Європейський Союз вибудовує комплексну стратегію міжнародної співпраці, яка охоплює Азію, Латинську Америку та Африку, орієнтуючись на спільні цінності сталого розвитку, економічної інтеграції та безпеки. Таке партнерство дозволяє ЄС забезпечувати доступ до ресурсів, стабілізувати сусідні регіони та підтримувати свій вплив у глобальному масштабі, формуючи сприятливе середовище для довготривалого зростання та стабільності.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Оцінка ефективності інтеррегіональних програм ЄС

Європейські програми міжрегіональної співпраці відіграють важливу роль у сприянні інтеграції та економічному зростанню в ЄС. Вони забезпечують платформу для міжрегіональних обмінів між різними національними регіонами та сприяють обміну досвідом, розробці спільних рішень і реалізації проектів, спрямованих на вирішення спільних проблем або таких, що мають транснаціональний характер. Ці програми підтримують співпрацю не лише в межах ЄС, але із сусідніми країнами, допомагаючи зміцнювати відносини та сприяти стабільності в ширшому європейському контексті.

Однією з найвідоміших програм міжрегіонального співробітництва є INTERREG, яка охоплює різні етапи розвитку і зосереджується на трьох основних напрямках: транскордонне співробітництво, транснаціональне співробітництво та міжрегіональне співробітництво.

Транскордонне співробітництво в рамках INTERREG зосереджене на розвитку регіонів, розташованих на кордонах країн-членів ЄС, і є одним з найважливіших компонентів програми. Метою ініціативи є досягнення економічної та соціальної інтеграції між прикордонними регіонами та сприяння зменшенню розривів у розвитку, які можуть виникнути через їхнє віддалене або ізольоване розташування.

Транскордонне співробітництво охоплює такі сфери, як розвиток інфраструктури, спільні заходи з охорони навколишнього середовища, покращення доступу до охорони здоров'я та сприяння економічному співробітництву. Окрім цього, ця співпраця – це взаємодія кількох національних регіонів для реалізації спільних проектів, що мають стратегічне значення для макрорегіону в цілому. Такі проекти можуть стосуватися масштабних інфраструктурних проектів, що зачіпають кілька країн або

регіонів, таких як розвиток транспортних коридорів, енергетичної інфраструктури або управління природними ресурсами. Транскордонне співробітництво дозволяє регіонам більш ефективно використовувати свої ресурси та підвищувати свою конкурентоспроможність у глобальному масштабі [53].

Крім INTERREG, ЄС підтримує різні програми, спрямовані на зміцнення інтеррегіонального співробітництва. Наприклад, програма «Horizon Europe» зосереджена на інноваціях та дослідженнях і сприяє співпраці між науково-дослідними установами та регіонами в межах ЄС. Програма допомагає регіонам розвивати свій інноваційний потенціал та інтегруватися в міжнародну наукову спільноту, підтримуючи проекти, пов'язані з дослідженнями в галузі високих технологій, охорони здоров'я, зміни клімату та сталого розвитку [54].

Окремо слід згадати програму «Creative Europe», яка спрямована на підтримку культурного та креативного сектору регіону. Програма підтримує міжнародну співпрацю між культурними організаціями та допомагає розвивати культурні проекти, які сприяють збереженню культурної спадщини, розвитку креативної економіки та міжкультурного діалогу [55].

Для аналізу ефективності інтеррегіональних програм ЄС важливо врахувати низку показників, які відображають ступінь досягнення поставлених цілей та реальний вплив реалізованих заходів на соціально-економічний розвиток регіонів ЄС. Основною метою цих програм, зокрема таких як INTERREG, є скорочення регіональних диспропорцій, стимулювання сталого розвитку, підвищення рівня конкурентоспроможності та покращення якості життя у менш розвинених територіях ЄС.

На рівні ЄС ефективність інтеррегіональної політики оцінюється через внесок цих програм у зростання економічної активності, що включає створення нових робочих місць, підвищення рівня зайнятості та стимулювання підприємництва. За даними Європейської комісії, у рамках програм інтеррегіонального співробітництва протягом 2021–2027 років планується створення понад 80 тисяч нових робочих місць у регіонах-учасниках, що є

важливим показником як економічного впливу, так і довгострокового ефекту на місцевий ринок праці. Зокрема, ці програми орієнтовані на підтримку малого та середнього бізнесу, що сприяє економічній динаміці та розширює доступ до ринків для локальних підприємств. Згідно з попередніми оцінками, програми сприяли зростанню числа підприємств у регіонах на 15% порівняно з періодом до їх впровадження [56].

Ще одним важливим показником ефективності є залучення інвестицій у проекти, що мають інноваційний потенціал або покращують інфраструктуру. Наприклад, дані на 2023 рік свідчать, що програми інтеррегіонального співробітництва ЄС сприяли інвестиціям на загальну суму понад 10 мільярдів євро. Це є значним ресурсом для регіонів, що дозволяє розвивати інфраструктуру, підвищувати доступність до технологічних рішень і підтримувати трансфер інновацій.

Окрім цього, інтеррегіональні програми спрямовані на екологічно сталий розвиток, що включає покращення екологічних стандартів, реалізацію проектів із зменшення викидів вуглецю, розвиток відновлюваних джерел енергії та раціональне використання природних ресурсів. Наприклад, у рамках одного з підрозділів програми INTERREG фінансується впровадження проектів, які знижують викиди CO₂ на 40% у промислових зонах обраних регіонів, що є важливим кроком для досягнення екологічних цілей ЄС [57].

Оцінка ефективності також враховує рівень співпраці між регіонами, що є важливим показником успішності інтеграційних процесів. Ці програми сприяють зміцненню зв'язків між адміністративними установами, бізнес-структурами та освітніми закладами різних регіонів, що призводить до створення стійких партнерств. Це підвищує рівень обміну досвідом, спрощує впровадження передових практик та сприяє розвитку людського капіталу. Результати останніх досліджень свідчать, що внаслідок реалізації інтеррегіональних програм близько 65% регіонів-учасників значно підвищили ефективність співпраці з іншими регіонами, що допомогло покращити їх адаптивність до соціально-економічних викликів [53].

Отже, інтеррегіональні програми ЄС мають суттєвий вплив на розвиток регіонів. Їхні ефекти можна простежити в численних показниках, які демонструють зменшення регіональних диспропорцій, зростання економічної активності, залучення інвестицій, підвищення екологічної стійкості та розширення можливостей співпраці між регіонами.

3.2. Проблеми, що сповільнюють розвиток інтеррегіональної політики ЄС

Проблеми, що сповільнюють розвиток інтеррегіональної політики ЄС, можна розглядати з різних сторін. Це підкреслює її складність та багаторівневий характер. Ця політика, спрямована на подолання соціально-економічних дисбалансів та стимулювання інтеграції, вона відображає амбітний підхід Європейського Союзу до регіональної співпраці. Інтеррегіональна політика має на меті сприяти зближенню регіонів, які економічно та історично відрізняються один від одного, а також забезпечити соціальну та економічну згуртованість.

Однак, у процесі її реалізації існує безліч перешкод, які уповільнюють досягнення мети. Це стосується не тільки технічних або організаційних аспектів, але й факторів, які впливають на саму сутність співробітництва між регіонами. У рамках цієї політики необхідно враховувати багато різних інтересів, інституційних підходів та можливостей учасників, які іноді можуть створити відчуття дисбалансу у співпраці. Складність політики також пов'язана з багаторівневим характером. Це включає взаємодію різних рівнів управління - від локальних органів влади до наднаціональних структур. Вирішення таких проблем вимагає тісної координації, яка не завжди досягається через відмінності в адміністративних традиціях чи ресурсних можливостях регіонів. Хоча все це обмежує загальну ефективність політики та ускладнює її реалізацію, воно також вимагає стратегічного підходу та гнучкості з боку всіх залучених сторін.

За даними Європейської Комісії, нерівномірний рівень економічного розвитку регіонів ЄС суттєво впливає на залучення ресурсів для програм інтеррегіональної політики. Наприклад, ВВП на душу населення в найбільш розвинених регіонах ЄС може бути у 4–5 разів вищим, ніж у менш розвинених регіонах. Для порівняння, у 2022 році ВВП Люксембургу на душу населення становив близько 123 тисяч євро, тоді як в Болгарії він становив лише 10,5 тисяч євро. Це створює дисбаланс у можливостях фінансування інтеррегіональних проектів, оскільки менш розвинені регіони стикаються з обмеженнями у власних бюджетах і часто не мають достатньо ресурсів для співфінансування проектів [58, 59].

Згідно з останніми даними Євростату, різниця у рівні економічного розвитку між регіонами ЄС є значною. Наприклад, у країнах Центральної та Східної Європи, таких як Болгарія, ВВП на душу населення становить лише 55% від середнього по ЄС, тоді як регіони Західної Європи, як-от Ірландія, перевищують середній показник майже вдвічі. У 2022 році середній дохід на душу населення в країнах, таких як Румунія та Хорватія, залишався на рівні 15–20 тисяч євро, в той час як в Австрії цей показник перевищив 52 тисячі євро. Також варто зазначити, що рівень безробіття демонструє деякі контрасти: у таких регіонах, як Андалусія (Іспанія), рівень безробіття у 2022 році перевищив 20%, тоді як у регіонах Чехії або Нідерландів цей показник не перевищував 3%. Ці економічні відмінності обмежують доступ до ресурсів у багатьох регіонах із низькими показниками розвитку, вони ускладнюють реалізацію проектів у рамках міжрегіональної політики і збільшують залежність від центральних чи європейських фондів [60 - 63].

Бюрократичні бар'єри також мають значний вплив на ефективність програм. Наприклад, згідно зі звітом Європейського рахункового суду в 2021 році, понад 20% учасників програм INTERREG вказували на надмірну складність процесу подання заявок та вимоги до звітності як на одне з основних обмежень для участі. Це збільшує середній час підготовки проектів до

фінансування на 25–30%, що особливо помітно в невеликих організаціях, у яких недостатньо адміністративних ресурсів для виконання вимог.

Крім того, програма показала, що тільки 60% проєктів проходять аудит без зауважень, в той час як решта стикається з виправленням недоліків у документації, що затримує реалізацію ініціатив. Додатково, аудитори виявляють випадки недостатньої відповідності національним та європейським регуляціям, що може призводити до скорочення фінансування або затримок у виплатах. Такі проблеми особливо зачіпають організації з обмеженими адміністративними ресурсами, які не завжди можуть відповідати суворим вимогам контролю [64].

Також, згідно з даними ініціативи b-solutions, основними адміністративними перешкодами є невизначені вимоги до транскордонного співробітництва та труднощі у координації між партнерами з різних регіонів. У багатьох випадках це ускладнює реалізацію інноваційних проєктів, які потребують швидкого впровадження, але не можуть дотримуватися суворих бюрократичних правил. Отже, зменшення адміністративного навантаження, впровадження цифрових інструментів для спрощення процедур та покращення координації між партнерами залишаються пріоритетом для підвищення ефективності інтеррегіональних програм [65].

Дані з офіційних звітів ESPON (Європейська мережа просторового планування) за 2022 рік свідчать, що близько 37% проєктів інтеррегіональної співпраці стикаються з проблемою координації між національними і регіональними рівнями управління. Через різні підходи та стратегії регіонального розвитку, інтеррегіональні ініціативи часто стикаються з різницею в пріоритетах та стандартах впровадження. Наприклад, такі держави-члени, як Німеччина та Італія, віддають перевагу ініціативам з розвитку національної інфраструктури, що знижує інтерес до підтримки спільних проєктів на регіональному рівні. Цей фактор також знижує ефективність інтеррегіональної політики, оскільки в цьому випадку не всі країни забезпечують однаковий рівень інтеграції у проєкти.

Крім того, ESPON підкреслює, що низький рівень координації між органами управління може призвести до затримок у фінансуванні та реалізації проєктів. Наприклад, до 20% часу підготовки проєктів витрачається на подолання адміністративних бар'єрів між національними та регіональними органами, що призводить до нерівномірного розподілу ресурсів та обмеженої інтеграції спільних ініціатив. Для вирішення цих проблем у звітах ESPON рекомендується посилювати багаторівневу співпрацю через запровадження єдиних стратегій, розвиток спільних інформаційних платформ та використання цифрових інструментів для спрощення управління. Це допоможе скоротити розриви між регіональними та національними пріоритетами, а також підвищити ефективність програм на всіх рівнях співпраці [66].

Серед інших чинників, що сповільнюють налагодження інтеррегіональних зв'язків Європейським Союзом, слід виділити: політичні конфлікти та нестабільність регіональних партнерів, нав'язування жорсткого законодавства і норм, конкуренцію з центрами впливу і глобальними державами, зміну зовнішньополітичних пріоритетів окремих країн-учасниць.

Нестабільна політична ситуація в окремих регіонах має значний вплив на побудову конструктивного діалогу між ЄС та окремими регіонами і, отже, на функціонування регіональних об'єднань. На основі аналізу напрямів інтеррегіональної політики ЄС, з'ясувалося, що однією з причин уповільнення взаємодії є нестабільна політична ситуація, а також невирішені розбіжності всередині об'єднань. Практично в усьому світі існує безліч різних невирішених політичних протиріч, які в тій чи іншій мірі впливають на побудову взаємодії з ЄС.

Нинішнім прикладом слабого інтеррегіоналізму через політичні протиріччя є лінія ЄС-ЄАЕС (Євразійський економічний союз). В даному випадку, напружений характер відносин з провідною країною ЄАЕС – Російською Федерацією, спричинений війною, яку розв'язала ця країна на території України - є однією з багатьох причин, що перешкоджають розвитку будь-яких інтеррегіональних зв'язків між цими регіональними організаціями.

Найчастіше провали в укладанні інтеррегіональних угод з ЄС також пов'язані з жорсткими нормами і законодавством, які ЄС встановлює для своїх партнерів. В основному це стосується країн з низьким економічним потенціалом. Наприклад, у результаті проведення двосторонніх переговорів з країнами-членами АСЕАН, ЄС повинен враховувати їхній рівень економічного розвитку та наявність ресурсів для реалізації пропонованих норм.

У цьому контексті прикладом може служити новий регламент ЄС - EU Deforestation Regulation (EUDR). Цей регламент було прийнято з метою зменшення використання продуктів, що сприяють вирубці лісів. Виконання цього регламенту є необхідним для підписання угоди про зону вільної торгівлі між ЄС та Індонезією (країною-членом АСЕАН). У світі проблем, пов'язаних із зміною клімату, EUDR прагне захистити клімат та біорізноманіття, і саме тому вимагає від компаній більшого контролю за виробництвом товарів, які можуть призвести до зникнення лісів. Нові правила застосовуватимуться до какао, деревини, великої рогатої худоби, кави, пальмової олії, сої, деревного вугілля, паперових виробів, та товарів, що містять ці продукти або виробляються з їх використанням. Хоча жоден із перерахованих товарів не заборонений, компаніям дозволено експортувати ці категорії товарів до ЄС лише якщо постачальник надасть інформацію, яка підтверджує те, що продукція не була вирощена на територіях, що зазнали вирубки лісів після 2020 р. Компанії також повинні надати документи, що підтверджують відповідність їхніх товарів законодавству країни виробництва щодо захисту прав людини. Цей регламент набуде чинності 30 грудня 2024 року. Це ставить під сумнів факт надання відповідної документації та виконання всіх умов у призначений термін [67, 68].

Встановлення жорсткого регламенту, який країни та ширше інтеграційні об'єднання не спроможні виконати в належні строки та повному обсязі, безпосередньо впливає на визначення зовнішньоторговельної політики.

Ще одним фактором, що впливає на встановлення успішних інтеррегіональних відносин, є конкуренція ЄС з іншими впливовими центрами. Основними противниками є США та Китай, які розширили свій вплив

практично на всі частини світу, тим самим гальмуючи встановлення інтеррегіональних зв'язків ЄС, що є також проявом конкурентного типу трансрегіоналізму, який формує геополітичну конкуренцію трансрегіональних проєктів. Це підтверджується латиноамериканським регіоном, який довгий час був об'єктом конкуренції глобальних держав, особливо США, Китаю та ЄС. З моменту здобуття латиноамериканськими країнами державної незалежності вони майже відразу стали предметом воєнно-політичної, фінансової та торговельно-економічної експансії з боку США та багатьох європейських держав, насамперед Франції та Великої Британії. Сьогодні у країнах Латинської Америки ЄС є третім за значимістю торговельним партнером після США і Китаю, на частку яких припадає більше половини загального товарообігу країн Латинської Америки, а також вирішальна частина інвестиційних і кредитних ресурсів, які надходять у регіон [69].

Зміна зовнішньополітичного курсу або інтересів окремих країн є ще однією проблемою інтеррегіональної політики ЄС. Це може бути пов'язано зі зміною глав держав і урядів у країнах-членах інтеграційних об'єднань. У результаті виборів є можливість приходу до влади політика з відмінним від його попередника політичним порядком денним. Так, зовнішня політика країни може бути спрямована не лише на встановлення міцних інтеррегіональних зв'язків, а й навпаки, на реалізацію політики ізоляції та протекціонізму в країні.

Цей фактор став очевидним під час переговорів про укладення зони вільної торгівлі між ЄС та МЕРКОСУР. Етапи зближення, а також посилення переговорів часто залежали від зовнішньої політики країн блоку і готовності глав держав укласти угоду. Прикладом тому може бути обрання Лули да Сілви на посаду президента Бразилії у 2022 року. Він націлений на зміцнення співпраці між ЄС і МЕРКОСУР. Варто зазначити, що відносини Бразилії з ЄС розвивалися досить стрімко під час попереднього президентства Лули да Сілви. Це лише підтверджує закріплення у 2003 р. як пріоритетного напрямку - «зміцнення порозуміння та розширення співробітництва» між ЄС і МЕРКОСУР. Нинішній президент Бразилії мав намір домогтися остаточного

затвердження угоди з ЄС під час правління Бразилії в МЕРКОСУР, однак цього так і не вдалося зробити до кінця 2023 р. [70].

У цілому, інтеррегіональна політика ЄС є важливим інструментом для забезпечення регіонального співробітництва, але її ефективність обмежена низкою проблем. Серед них - економічний дисбаланс між регіонами, бюрократичні бар'єри, недостатня координація між рівнями управління, а також політична нестабільність та зовнішньополітичні виклики. Відмінності в адміністративних традиціях, фінансових можливостях та пріоритетах партнерів ускладнюють реалізацію програм. Конкуренція з іншими геополітичними центрами та зміна політичного курсу окремих країн-учасниць також уповільнюють укладення угод і впровадження спільних ініціатив.

3.3. Напрями удосконалення сучасної інтеррегіональної політики ЄС

Напрями удосконалення сучасної інтеррегіональної політики Європейського Союзу є однією з ключових питань, що активно обговорюються у контексті забезпечення сталого регіонального розвитку, зменшення економічної та соціальної нерівності, а також зміцнення співробітництва як між державами-членами, так і з рештою світу.

Оновлена політика ЄС вимагає адаптації до глобальних викликів, таких як депопуляція, кліматичні зміни, технологічна трансформація та геополітичні зміни. Одним із пріоритетів є покращення управління та якості державних послуг у відсталих регіонах. Слабкий інституційний потенціал та недосконалі системи управління часто є перешкодами для ефективного використання ресурсів та проведення реформ. ЄС прагне сприяти розвитку навичок, необхідних для управління європейськими фондами, і просуванню цифрових державних сервісів, які забезпечують кращий доступ до соціальних послуг і охорони здоров'я.

Одним із ключових елементів нової стратегії є посилення взаємозв'язків між регіонами через програми «Interreg», які сприяють міжрегіональному обміну досвідом, кращому управлінню і підтримці спільних проєктів.

Із загальним бюджетом понад 470 млн. євро (379 млн. євро фінансування ЄС), представники країн-членів ЄС-27 та двох країн-учасниць Норвегії та Швейцарії продовжуватимуть співпрацювати в рамках програми «INTERREG» щодо покращення управління співробітництвом, а саме «посилення інституційної спроможності органів державної влади, зокрема тих, що уповноважені управляти певною територією, а також зацікавлених сторін» [70].

Interreg Europe продовжуватиме допомагати регіональним органам влади на всіх рівнях вдосконалювати політику регіонального розвитку (розбудовувати потенціал), включаючи програми структурних фондів.

Регіони матимуть можливість обмінюватися досвідом з більш широкого кола питань регіонального розвитку, ніж у 2014-2020 роках, оскільки програма включає п'ять політичних цілей. Однак кошти будуть сконцентровані на сферах політики, які є найбільш актуальними та нагальними для регіонів Європи: «Розумніша Європа, зеленіша Європа та більш соціальна Європа, включаючи підтримку ринків праці, охорони здоров'я та культури, а також сталого туризму» [70].

З одного боку, програма підтримуватиме проєкти міжрегіонального співробітництва між суб'єктами регіональної політики для пошуку рішень регіональних проблем шляхом розбудови потенціалу, передачі досвіду та передових практик, інноваційних підходів з конкретною метою підготовки до інтеграції уроків, отриманих в результаті співпраці, в регіональну політику та дії.

З іншого боку, програма продовжуватиме сприяти наданню послуг з навчання політиці та капіталізації передових практик регіональної політики на постійній основі - відповідно до підходу платформи навчання політиці - для того, щоб регіональні суб'єкти з усього ЄС могли використовувати відповідний досвід і практику, коли вони потребують їх для зміцнення своєї політики. Ці

два напрямки застосовуються до всіх конкретних цілей, що підтримуються програмою.

У грудні 2023 року програма розширюється на Україну та Молдову з додатковим виділенням 5 мільйонів євро. Це розширення дозволяє регіонам і муніципалітетам цих країн будувати партнерства у сфері інновацій, кліматичної стійкості, мобільності, соціальних питань та місцевого розвитку не лише зі своїми колегами з усього ЄС, але й з п'ятьма іншими новими членами програми: Албанією, Боснією і Герцеговиною, Чорногорією, Північною Македонією та Сербією [71].

Ще одним важливим елементом нової стратегії є підтримка інновацій та розвитку технологій в рамках ініціативи «Regional Innovation Valleys». Вона спрямована на зміцнення співпраці між дослідницькими центрами, компаніями і владою для створення умов для сталого зростання. Іншим важливим аспектом є залучення людських ресурсів у регіони, де спостерігається скорочення чисельності населення. Для цього ЄС пропонує програми з підтримки мобільності, освіти і професійного розвитку. Він також наголошує на необхідності перетворення регіональних економік на «зелений» розвитку, такий як підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії [72].

Особлива увага приділяється макрорегіональним стратегіям, які сприяють сталому розвитку транскордонних територій, таких як Дунайський регіон чи Балтійське море. Ці стратегії допомагають координувати дії держав-членів, забезпечуючи ефективне використання ресурсів для вирішення спільних проблем. Наприклад, інвестиції в транспортну і цифрову інфраструктуру підвищують мобільність та інтегрують регіони у єдиний ринок. Важливим напрямом є участь третіх країн до співпраці в рамках програм ЄС. Це дозволяє зменшити бар'єри між ЄС і сусідніми регіонами, поліпшити політичну стабільність та підготувати країни до потенційного членства в ЄС.

Політика також підкреслює необхідність адаптації до глобальних перетворень шляхом інтеграції «цифрового порядку денного» в регіональні

стратегії. Це включає розвиток цифрових навичок населення, забезпечення широкосмугового доступу до Інтернету в сільській місцевості та впровадження інновацій у публічному управлінні [73].

Загалом, вдосконалення інтеррегіональної політики ЄС спрямоване на посилення економічної, соціальної та екологічної згуртованості через програми регіонального співробітництва та інновацій. Ключові напрями включають покращення якості управління, підтримку технологічного розвитку, залучення талантів, трансформацію економік у напрямку «зеленого» розвитку та посилення макрорегіональних стратегій. Розширення програм на країни-сусіди, такі як Україна та Молдова, демонструє зусилля ЄС з інтеграції нових партнерів. Ці дії спрямовані на створення умов для сталого розвитку, інновацій та інтеграції регіонів у єдиний європейський простір.

Висновки до розділу 3

Європейська інтеррегіональна політика демонструє свою важливу роль у розвитку регіонів ЄС через стимулювання співробітництва, зменшення диспропорцій та забезпечення сталого розвитку. Зокрема, програми, такі як INTERREG, Horizon Europe та Creative Europe, стали основою для багатьох позитивних змін, включно зі створенням нових робочих місць, залученням інвестицій, розвитком інноваційних та екологічних проєктів. Це свідчить про значний прогрес у досягненні цілей економічної інтеграції, соціальної згуртованості та підвищення конкурентоспроможності європейських регіонів. Програми сприяють збереженню культурної спадщини та укріпленню культурного обміну між країнами-членами, що є важливим фактором формування спільного європейського простору.

Проте попри значні досягнення, існує низка викликів, які стримують ефективність реалізації цієї політики. Зокрема, відчутними залишаються економічні диспропорції між регіонами, які ускладнюють доступ до ресурсів для менш розвинених регіонів. Бюрократичні перепони, складність координації

між національними та регіональними рівнями управління, а також відмінності в адміністративних традиціях та ресурсних можливостях значно знижують темпи реалізації програм. Окремі країни-члени або регіони демонструють недостатню зацікавленість у спільних проектах через акцент на національних пріоритетах. Це, у свою чергу, знижує рівень координації, що негативно позначається на досягненні поставлених цілей. Крім цього, політична нестабільність окремих регіонів, жорсткі регуляторні вимоги та конкуренція з іншими глобальними центрами впливу, такими як США та Китай, створюють додаткові перешкоди для налагодження ефективної співпраці. Наприклад, політика протекціонізму чи зміна зовнішньополітичного курсу окремих країн-учасниць часто впливають на хід переговорів або навіть на ратифікацію угод. Умови сучасної геополітичної конкуренції ускладнюють формування довготривалих партнерських відносин, необхідних для реалізації ключових ініціатив ЄС.

Водночас можливі напрями удосконалення інтеррегіональної політики ЄС відкривають нові перспективи. Зусилля, спрямовані на зменшення адміністративного навантаження, впровадження цифрових інструментів для управління програмами та підвищення рівня багаторівневої координації, можуть значно підвищити її ефективність. Особливого значення набуває стратегічне планування та адаптація політики до сучасних викликів, таких як кліматичні зміни, технологічна трансформація та демографічний спад. Такі ініціативи, як «Регіональні інноваційні долини» та розширення програм INTERREG на країни-сусіди, зокрема Україну та Молдову, демонструють прагнення ЄС до інтеграції нових партнерів та розширення міжрегіональної співпраці.

Таким чином, інтеррегіональна політика ЄС є потужним інструментом для досягнення сталого розвитку, соціальної згуртованості та інноваційного прориву регіонів. Її подальший розвиток залежить від готовності ЄС і його партнерів до гнучких рішень, зміцнення співпраці та адаптації до нових умов глобального середовища. Усунення ключових перешкод, таких як економічна нерівність, адміністративні бар'єри та політична нестабільність, сприятиме

підвищенню ефективності цієї політики і реалізації її стратегічних завдань. Удосконалення механізмів міжрегіональної співпраці дозволить ЄС ще більше зміцнити свої позиції як лідера у сфері інтеграційної політики та регіонального розвитку.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі проведено комплексне дослідження інтеррегіональної політики Європейського Союзу, яке охоплює теоретичні основи, основні напрями реалізації, проблеми та шляхи удосконалення. Дослідження підтвердило актуальність цієї теми у світлі сучасних глобальних викликів, таких як економічна нерівність, кліматичні зміни, міграція та соціальні напруження, що виникають через різний рівень розвитку регіонів. На основі проведеного дослідження були визначені наступні результати:

1. Інтеррегіоналізм, як нова форма міжнародної співпраці, є результатом глобалізаційних процесів, які викликали необхідність адаптації регіональних блоків до нових реалій світової політики та економіки. Інтеррегіональні відносини стали важливим інструментом для подолання глобальних викликів. Великий акцент робиться на співпраці між великими регіональними об'єднаннями, що дозволяє ефективніше вирішувати спільні проблеми, ніж традиційні двосторонні чи багатосторонні механізми. Інтеррегіоналізм не лише зміцнює економічні зв'язки між регіонами, але й охоплює політичні, культурні та соціальні аспекти, сприяючи розвитку спільних цінностей і норм;

2. Інтеррегіональна політика є ключовим елементом сучасного глобального управління, оскільки вона поєднує принципи регіоналізму та децентралізації для досягнення спільних цілей. Регіоналізм, як процес зміцнення співпраці між регіонами, дає змогу країнам і регіонам ефективніше реагувати на глобальні виклики, створюючи механізми інтеграції та взаємодії. Децентралізація, у свою чергу, забезпечує передачу повноважень на місцевий рівень, що сприяє демократизації управління, підвищенню прозорості та адаптивності. Різні приклади з Європи, Африки, Азії та Латинської Америки демонструють, що регіоналізм і децентралізація взаємно доповнюють одне одного, створюючи умови для розвитку інфраструктури, підвищення економічної конкурентоспроможності, зміцнення зв'язків між регіонами та формування нових моделей співпраці. Це дозволяє регіонам виступати

активними суб'єктами на глобальній арені, адаптуючи свої стратегії до специфічних умов і потреб;

3. Інтеррегіональна політика Європейського Союзу є головним компонентом його зовнішньополітичної стратегії, що сприяє формуванню міцних партнерських відносин із регіонами світу. Її цілі, зокрема підтримка економічної інтеграції, зменшення глобальної нерівності, розвиток інфраструктури та сприяння політичній стабільності, забезпечують ефективне просування інтересів ЄС у різних частинах світу. Інтеррегіоналізм дозволяє ЄС посилювати економічні та політичні зв'язки, поширювати європейські цінності. Гнучкість та адаптивність цієї політики до специфіки різних регіонів світу підсилюють її ефективність і вплив. Інституційні механізми, зокрема міжрегіональні угоди, фінансові інструменти та дипломатичні платформи, гарантують стабільну та взаємовигідну співпрацю;

4. Азійський напрям інтеррегіональної політики ЄС характеризується стратегічною багатовекторністю, що враховує економічний, енергетичний та безпековий інтереси. ЄС орієнтується на посилення зв'язків з країнами Азії через розвиток транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури, а також через мобільність та культурний обмін. Значним регіональним партнером ЄС є країни Центральної Азії, особливо Казахстан і Узбекистан, які мають стратегічне значення завдяки енергетичним ресурсам і потенціалу економічної взаємодії. ЄС залишається ключовим торговельним і інвестиційним партнером цих країн, підтримуючи торгівлю товарами та послугами й забезпечуючи значні обсяги інвестицій. ЄС прагне не лише до економічного співробітництва, а й до забезпечення стабільності регіону через просування демократичних цінностей, підтримку реформ і боротьбу з безпековими загрозами;

5. Латиноамериканський напрям інтеррегіональної політики Європейського Союзу характеризується розгалуженою системою економічних, політичних і культурних зв'язків. Історично сформовані зв'язки, зокрема через Іспанію та Португалію, сприяли зміцненню двосторонньої і блокової співпраці між ЄС та країнами Латинської Америки. На економічному рівні ЄС активно

розвиває торгівлю та інвестиції в регіоні, укладаючи угоди про вільну торгівлю як з окремими країнами, так і з економічними об'єднаннями, такими як МЕРКОСУР. Значний прогрес досягнуто у співпраці з такими країнами, як Бразилія, Мексика та Чилі. При цьому торгівельна активність ЄС відзначається збільшенням обсягів експорту послуг і технологічно складної продукції. Головні виклики в співпраці між ЄС і Латинською Америкою пов'язані з конкуренцією з боку США, тарифними та нетарифними бар'єрами, а також з потребою адаптуватися до нових умов глобальної торгівлі. Проте стабільно високий рівень торгівлі та інвестицій підкреслює значущість латиноамериканського напрямку для інтеррегіональної політики ЄС;

6. Африканський напрям інтеррегіональної політики ЄС демонструє багаторівневу співпрацю, яка охоплює економічну, політичну, безпекову та соціальну сфери. Особлива увага приділяється зміцненню партнерства з Африканським союзом у контексті геополітичних змін, глобальних викликів і конкуренції з іншими державами, такими як Китай, США та Російська Федерація. Економічний аспект відносин підкреслюється значним обсягом товарообігу, інвестиціями ЄС в Африку та його роллю як найбільшого донора державної допомоги розвитку. Торговельна взаємодія з такими ключовими партнерами, як Алжир і Південно-Африканська Республіка, свідчить про значну залежність ЄС від енергетичних ресурсів континенту, а також про стабільний попит на європейські товари й послуги в Африці. Інтеррегіональна політика ЄС щодо Африки відіграє критично важливу роль у зміцненні стратегічного партнерства між двома континентами, водночас стикаючись із викликами фрагментації Європи та конкуренції на глобальному рівні. Утім, її динамічний розвиток свідчить про взаємну зацікавленість у поглибленні відносин;

7. Інтеррегіональні програми ЄС демонструють високу ефективність у сприянні економічному розвитку та інтеграції регіонів. Вони значно зменшують регіональні диспропорції, створюючи умови для сталого розвитку через підтримку інфраструктури, малого та середнього бізнесу, а також

інновацій. Програми сприяють підвищенню зайнятості, створенню нових робочих місць і залученню значних інвестицій у розвиток інфраструктури та технологічних рішень. Оцінка ефективності програм показує значне покращення співпраці між регіонами, що сприяє впровадженню передових практик та розвитку людського капіталу. Інтеррегіональні програми ЄС мають потужний вплив на розвиток регіонів, стимулюючи економічне зростання, інновації та зміцнення партнерств між регіонами;

8. Основними проблемами, що сповільнюють розвиток інтеррегіональної політики ЄС, є економічний дисбаланс між регіонами, складні бюрократичні бар'єри та недостатня координація між різними рівнями управління. Різниця у рівнях економічного розвитку між регіонами ускладнює залучення фінансування та реалізацію проектів, оскільки менш розвинені регіони часто не мають достатньо ресурсів для співфінансування. Бюрократичні складнощі, зокрема надмірні вимоги до документації та звітності, затримують реалізацію ініціатив і збільшують витрати часу на підготовку проектів. Крім того, проблеми виникають через політичну нестабільність та відмінності в зовнішньополітичних курсах країн-учасниць. Конкуренція з іншими глобальними центрами впливу, такими як США і Китай, також знижує ефективність інтеррегіональних зв'язків ЄС. Зміна політичних пріоритетів у країнах-членах, як показує приклад Бразилії, може суттєво змінювати хід переговорів і затримувати укладення угод. Всі ці фактори ускладнюють ефективне здійснення інтеррегіональної політики ЄС і знижують рівень інтеграції між регіонами;

9. Вдосконалення інтеррегіональної політики Європейського Союзу є важливим кроком для зміцнення економічної, соціальної та екологічної згуртованості між регіонами, що дозволяє забезпечити сталий розвиток та зменшити нерівність. У рамках нової стратегії ЄС приділяється увага адаптації політики до глобальних викликів, таких як технологічні трансформації, депопуляція та зміни клімату, що потребують більш ефективного управління, покращення якості державних послуг і підтримки відсталих регіонів. Одним із

важливих напрямів є посилення міжрегіонального співробітництва через програми, які сприяють обміну досвідом, розвитку інституційної спроможності та підтримці спільних проектів. Важливу роль відіграють макрорегіональні стратегії, які забезпечують сталий розвиток транскордонних територій, а також залучення третіх країн до співпраці в рамках програм ЄС, що сприяє зменшенню бар'єрів і підготовці до потенційного членства. Програми підтримки інновацій, мобільності, освіти та професійного розвитку націлені на інтеграцію нових партнерів, таких як Україна та Молдова, що є важливими кроками для створення умов для сталого розвитку та інтеграції регіонів у єдиний європейський простір.

Отже, інтеррегіональна політика ЄС є ефективним інструментом для подолання глобальних викликів, посилення міжнародного співробітництва та просування європейських цінностей. Отримані результати можуть бути корисними для подальших досліджень у сфері міжнародних відносин та розробки стратегій регіонального розвитку як у межах ЄС, так і поза його кордонами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hanggi H. Regionalism through Inter-Regionalism. London: Curzon Press. 2003. P. 197-219.
2. Селігей П. О. Глобалізація і проблеми збереження мовного розмаїття. *Мовознавство*. 2022. № 4. С. 3–4
3. Хампе, П. «Економічна глобалізація: історичний досвід і рушійні сили». *Журнал європейської економіки*, вип. 2. 2018, С. 207-211.
4. The EU and ASEAN must face together rising geopolitical tensions. *The Diplomatic Service of the European Union*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-and-asean-must-face-together-rising-geopolitical-tensions_en. (Last accessed: 29.09.2024).
5. What is MERCOSUR? *MERCOSUR in brief*. URL: <https://www.mercosur.int/en/about-mercosur/mercosur-in-brief/>. (Last accessed: 29.09.2024).
6. Jorgensen, K. E. International Relations Theory. A New Introduction. London: E-International Relations. 2023. 167 p.
7. EU-Mercosur Association Agreement. *European Parliament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-balanced-and-progressive-trade-policy-to-harness-globalisation/file-eu-mercosur-association-agreement>. (Last accessed: 30.09.2024).
8. Trouble in paradise: The EU-Africa partnership in a geopolitical context. *European Centre for Development Policy Management*. URL: <https://ecdpm.org/work/trouble-paradise-eu-africa-partnership-geopolitical-context>. (Last accessed: 30.09.2024).
9. Ковальчук О.О. Верменич Я. В. Енциклопедія історії України: Додатковий том. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2021. 773 с.
10. Is decentralization good for development: Perspectives from academics and policy makers. Oxford University Press, 2015. 25 p.

11. Bulanakova M.A. African Regionalism and International Resources for Africa's Development in the XXI Century. Administrative Consulting. 2015. P. 54-64.
12. Бессараб Т. Особливості латиноамериканського регіоналізму в контексті регіональної безпеки. *Гуманітарні візії*. Том 2, №. 1. 2016. С. 1-8.
13. Тихоненко, І., Козачок, А. Діяльність транснаціональних корпорацій як детермінанта розвитку «нового регіоналізму»: досвід АСЕАН. *Старожитності Лукомор'я*. 2022. с. 89-99.
14. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. European Union Global Strategy. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf. (Last accessed: 05.10.2024).
15. Прокопенко Л.Л, Рудік О.М. Інституційна система ЄС: навч. посібник. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 220 с.
16. European Development Fund (EDF). An official website of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:r12102> (Last accessed: 07.10.2024).
17. The European Neighbourhood Instrument (ENI). An official website of the European Union. URL: <https://south.euneighbours.eu/the-european-neighbourhood-instrument-eni/> (Last accessed: 07.10.2024).
18. Grieger G. EU trade with Latin America and the Caribbean: European Parliamentary Research Service. 2023. 50 p.
19. Madatali H.A., Torlai L. Review and monitoring clauses in EU international agreements: European Parliamentary Research Service. 2024. 57 p.
20. Trans-European Transport Network (TEN-T). An official website of the European Union. URL: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/infrastructure-and-investment/trans-european-transport-network-ten-t_en. (Last accessed: 11.10.2024).

21. EU Digital4Development. European digital development alliance. URL: <https://europeandigital.org/policy/eu-digital4development> (Last accessed: 11.10.2024).
22. Asia and the Pacific. Regional Multi-annual Indicative Programme 2021-2027. URL: https://international-partnerships.ec.europa.eu/system/files/2022-01/mip-2021-c2021-9251-asia-pacific-annex_en.pdf (Last accessed: 12.10.2024).
23. EU cooperation on energy issues with ASEAN and other Southeast Asia countries. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/southeast-asia_en (Last accessed: 12.10.2024).
24. European Union, Trade in goods with Uzbekistan. European Commission. URL: webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_uzbekistan_en.pdf (Last accessed: 14.10.2024).
25. EU trade relations with Kazakhstan. An official website of the European Union. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/kazakhstan_en (Last accessed: 16.10.2024).
26. Central Asia. An official website of the European Union. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/international-affairs/collaboration-countries/central-asia_en (Last accessed: 17.10.2024).
27. EU trade relations with China. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china_en (Last accessed: 18.10.2024).
28. Key elements of the EU-China Comprehensive Agreement on Investment. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/ip_20_2542 (Last accessed: 19.10.2024).
29. China's GDP expands 4.7% in Q2. URL: <https://news.cgtn.com/news/2024-07-15/China-s-GDP-expands-4-7-in-Q2-1vfzex8JMas/p.html> (Last accessed: 19.10.2024).
30. Why the EU is imposing maximum tariffs of 36.7% on Chinese EVs. URL: <https://thenextweb.com/news/eu-tariffs-on-chinese-evs> (Last accessed: 19.10.2024).

31. EU climate cooperation with the Asia-Pacific region. URL: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/international-action-climate-change/eu-engagement-climate-action-non-eu-countries/eu-climate-cooperation-asia-pacific-region_en (Last accessed: 20.10.2024).
32. The Paris Agreement. URL: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement> (Last accessed: 20.10.2024).
33. Kalcher L., Michelangeli S.B. Financing the energy transition: reforming the EU's diplomacy and partnerships. Strategic Perspectives. Brussels. 2024. 37 p.
34. The European Union and India - Development Cooperation. URL: https://www.eeas.europa.eu/india/european-union-and-india-development-cooperation_en?s=167 (Last accessed: 20.10.2024).
35. The Illegal Wildlife Trade in Southeast Asia: Institutional Capacities in Indonesia, Singapore, Thailand and Viet Nam, Illicit Trade. *OECD Publishing*: Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/14fe3297-en> (Last accessed: 21.10.2024).
36. Asia-Pacific: D4Dhub. URL: <https://d4dhub.eu/what-we-do/regional-engagement/asia-pacific> (Last accessed: 22.10.2024).
37. Green school: Thailand. URL: <https://mis.ac.th/green-school/> (Last accessed: 22.10.2024).
38. EU and ASEAN foster innovative approaches in managing Plastic Waste in the Marine Environment. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-and-asean-foster-innovative-approaches-managing-plastic-waste-marine-environment_en (Last accessed: 23.10.2024).
39. Вакарчук К. Інтеграційні процеси в країнах ібероамериканського світу. *Актуальні проблеми політики*. 2017. № 59. С. 104–105.
40. EU-Mercosur: Why the French have opposed this free trade agreement. URL: https://www.lemonde.fr/en/les-decodeurs/article/2024/11/16/eu-mercotur-why-the-french-have-opposed-this-free-trade-agreement_6733046_8.html# (Last accessed: 24.10.2024).

41. Latin America and the Caribbean. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/176/latin-america-and-the-caribbean> (Last accessed: 24.10.2024).

42. EU-CELAC summit. Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/06/10-11/> (Last accessed: 24.10.2024).

43. EU-Cuba: new landmark agreement. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_17_4301 (Last accessed: 25.10.2024).

44. Joint Statement on the decision of the United States to further activate Title III of the Helms Burton Act. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_19_2171 (Last accessed: 25.10.2024).

45. EU trade relations with Brazil. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/brazil_en (Last accessed: 26.10.2024).

46. EU trade relations with Mexic. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mexico_en (Last accessed: 27.10.2024).

47. EU trade relations with Chile. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/chile_en (Last accessed: 28.10.2024).

48. Missions and Operations: EU. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en#9620 (Last accessed: 29.10.2024).

49. EU-AU Summit 2022: The EU wants to be Africa's friend in need - and indeed. URL: <https://www.un.org/africarenewal/magazine/eu-au-summit-2022-eu-wants-be-africa%E2%80%99s-friend-need%E2%80%94and-indeed> (Last accessed: 29.10.2024).

50. The State of Africa-Europe. Africa-Europe Foundation Report 2024 URL: https://www.africaeuropefoundation.org/uploads/The_Africa_Europe_Foundation_Report_February_2024_ca9c64397f.pdf (Last accessed: 29.10.2024).

51. EU trade relations with Algeria. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/algeria_en (Last accessed: 30.10.2024).

52. EU trade relations with South Africa. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/south-africa_en (Last accessed: 30.10.2024).

53. Interreg 2021-2027: Fostering Cooperation for a Stronger Europe. URL: <https://interreg.eu/about-interreg/> (Last accessed: 31.10.2024).

54. Horizon Europe. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (Last accessed: 31.10.2024).

55. Creative Europe. URL: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/creative-europe_en (Last accessed: 31.10.2024).

56. Interreg NEXT programmes. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/next_en (Last accessed: 31.10.2024).

57. Report on findings, perspectives and recommendations on clean energy along waterways and ports. URL: https://www.danubecommission.org/uploads/doc/Platina3/04_Infrastructure/D4.2_Clean-energy-infrastructure.pdf (Last accessed: 01.11.2024).

58. Luxembourg: Datasets. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/LUX> (Last accessed: 03.11.2024).

59. Bulgaria: Datasets. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/BGR> (Last accessed: 03.11.2024).

60. Romania GDP per capita. Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/romania/gdp-per-capita> (Last accessed: 03.11.2024).

61. Croatia GDP per capita. Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/croatia/gdp-per-capita> (Last accessed: 03.11.2024).

62. Austria GDP per capita. Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/austria/gdp-per-capita> (Last accessed: 03.11.2024).

63. Labour market information: Spain. URL: https://eures.europa.eu/living-and-working/labour-market-information/labour-market-information-spain_en (Last accessed: 03.11.2024).

64. Interreg cooperation: The potential of the European Union's cross-border regions has not yet been fully unlocked: Special Report. URL: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_14/SR_cross-border_EN.pdf (Last accessed: 04.11.2024).

65. B-solutions, solving border obstacles. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2776/230270> (Last accessed: 04.11.2024).

66. ESPON: Final report – September 2022. <https://archive.espon.eu/sites/default/files/attachments/Final%20report%20Cross%20Border%20Public%20Services%202.0.pdf> (Last accessed: 04.11.2024).

67. Implementation of the EUDR (2023). URL: <https://fefac.eu/priorities/sustainability/implementation-of-the-eudr/> (Last accessed: 05.11.2024).

68. Uryupina A.E. Interregionalism in the context of creating FTA between integration associations (EU and EAEU) and Indonesia: prospects and obstacles. *Comparative Politics*. 2023. №3. P. 135-153.

69. Lavut A.A. A new stage in the Development of Sino-Latin American Relations. 2018. № 12. P. 59-73.

70. Uryupina A.E. Interregional policy of the European Union in relation to Mercosur. 2023. № 2. P. 24-40.

71. Interreg C - Interregional cooperation. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/interregional_en. (Last accessed: 08.11.2024).

72. Commission launches call towards 100 Regional Innovation Valleys to bolster local and regional innovation. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/newsroom/28-03-2023-commission-launches-call-towards-100-regional-innovation-valleys-to-bolster-local-and-regional-innovation_en (Last accessed: 09.11.2024).

73. New role of macro-regions in European territorial cooperation. URL: https://capacitycooperation.danube-region.eu/wp-content/uploads/sites/3/2019/09/Study_New-role-of-macro-regions-in-ETC_DG-Regio.pdf (Last accessed: 09.11.2024).